

Hitz ordenaren estatistikak euskaraz¹

(Statistics on the order of words in Basque)

Hidalgo, Víctor²

Buztintxulo, 72, behea

20015 Donostia

v.hidalgo@euskalnet.net

Topiko ugari zabaldu da oker euskarazko bitzen ordenaz. Ezer hoberik ez horiek saihesteko oinarrizko deskribapen lanak baino. Horretan dibardu artikulua, aztertuz, sortzez euskarazko prosa klasikoa (Axular, Mogel, Agirre, Duvoisin, Etxepare), eta bat-bateko abozko hizkera: XIX. mendekoa (Webster eta Cerquanden ipuin bildumak) eta XX.aren amaierako biztun eta bizkerena. Esaldi nagusiak arakatu dira, hauetan aditzaren eta galdegai edo predikazio gunearen kokagunea ezagutu nahiz; eta mendeko esaldiak, erlatiboak sail berezian, aditzaren kokagunea miatuz. Emaitzak jakingarriak gertatzen dira.

Giltz-Hitzak: Hitzen ordena. Estatistikak. Prosa klasikoa. Abozko hizkera. Esaldi nagusiak eta mendekoak.

Muchos tópicos se han difundido, equivocadamente, sobre el orden de las palabras en euskara. Nada mejor para evitarlos que los trabajos descriptivos básicos. Nuestro artículo incide en este terreno, examinando la prosa clásica original en euskara (Axular, Mogel, Agirre, Duvoisin, Etxepare), y el lenguaje oral espontáneo: el del siglo XIX (colecciones de cuentos recogidos por Webster y Cerquand) y el correspondiente a los hablantes y habla de finales del siglo XX. Se han examinado tanto las oraciones principales, tratando de averiguar el lugar que ocupan el verbo y el elemento inquirido o núcleo del predicado, como las oraciones subordinadas, incluyendo en un apartado especial las oraciones de relativo, interesándonos por el lugar que ocupa el verbo. Los resultados no dejan de ser interesantes.

Palabras Clave: Orden de las palabras. Estadísticas. Prosa clásica. Lenguaje oral. Oraciones principales y subordinadas.

Bien des topiques ont été répandus, par erreur, sur l'ordre des mot en euskara. Rien de mieux pour les éviter que les travaux descriptifs de base. Notre article se penche sur la question, en examinant la prose classique originale en euskara (Axular, Mogel, Agirre, Duvoisin, Etxepare), et le langage oral spontané: celui du XIXe siècle (collections de contes recueillis par Webster et Cerquand) et correspondant aux parleurs et au langage de la fin du XXe. On a examiné aussi bien les propositions principales, en essayant de découvrir l'emplacement occupé par le verbe et l'élément recherché ou le noyau de l'attribut, que les propositions subordonnées, en incluant un paragraphe spécial sur les propositions relatives, en nous préoccupant de la place occupée par le verbe. Les résultats sont intéressants.

Mots Clés: Ordre des mots. Statistiques. Prose classique. Langage oral. Propositions principales et subordonnées.

(1) Lan hau burutu ahal izan da, besteak beste, Eusko Jaurlaritzaren laguntzari esker, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak, 1998-99 eta 1999-2000 ikasturteetarako ikertzaileak prestatzeko zabaldutako programetako beka baten bidez.

(2) Doktore euskal filologian.

O. Sarrera

“Labur esateko, Altube jaunak finkatutako legeak, euskerak gorde bear lituzkeanak izango dira agian, baiña ez euskerak gorde edo gordetzen dituenak” zioen Mitxelenak jada 1953an (1953, 460). Geroztik, izan dira euskalariak antzeko iritzi kritikoak burutu dituztenak Azkue-Altuberen hitz ordenari buruzko arauen inguruan, eta batzuetan plazaratu ere. Hauen artean aipagarri, Mitxelena beraren hainbat ohar eta artikuluez gain, Aita Villasanteren 1956az geroztiko abisu ugariak liburu eta artikuluetan barreiatuak, edo J. Azurmendiren 1977ko iruzkin jakingarriak Orixeren frasekera eta erritmo ez-altubetarren gainean. Gaur egunago, gogoangarri dira, J.R. Zubimendi eta P. Esnalek (1993) joskeraz emaniko aholku praktiko ausartak aditza esaldian aurreratze eta ez atzeratze, esaldi honen uler- eta komunikagarritasunaren mesedetan, horren ezohizko kontseilu orain urte gutxiko euskal letren baranoan (ikus denetarako bibliografia).³

“Literatur-izkuntzan zein den itz eta orazioen lekua, banan-banako estatistikak bakarrik erakus lezake. Aldez aurretik esan genezake, ordea, beldurrik gabe, estatistika orrek agertuko lituzkean legeak ezirela Altube jaunarenak izango” jarraitzen du Mitxelenak aurreraxego artikulua berean (1953, 460). Geroztiko berrogeita hamar urteotan, baina, apenas saiakerarik izan den azalarazteko, ezagutzeko, Mitxelenak salatu lege apokrifiko horien aurrean, benetako euskerak historikoki, idatziz edo ahoz, gorde dituen joskera legeak, edo are gaur egun ere gordetzen dituenak, Azkue-Altuberen joskera eskolak horren estu kontrolatzen dituen eremu idatzietatik kanpo.

Gu, 1994an doktoretza tesirako prestatutako hitzen ordenaren estatistiken bidez (1994d) hurbildu nahi izan gintzaizkion euskara erreal horren joskerari. Gure estatistiken aurretik, soilik R.P.G. de Rijk irakaslearenak dira ezagun (1969). Gure tesi lanean erakutsi bezala, ordea, (gero FLV-en ere bai, Hidalgo, 1995), de Rijken estatistikek badituzte bi arazo nagusi gu ez asetzera ginderamatzatzenak. Batetik, estatistika horiek ez dituztelako kontuan hartzen, subjektua, objektua eta aditza (S-O-A), hiru osagaiak batera, agerian erakusten dituzten baiezeko esaldi nagusi deklaratuak baino. Eta horiek ez dira baiezeko esaldion oso atal txikia baino (%10 inguru; Hidalgo, 1995). Baiezeko esaldi nagusi deklaratuak azterketa sakon batek hauen %100 hartu beharko luke kontutan. Nolanahi, de Rijken estatistiken arazo nagusia corpusaren aukeraketa da. De Rijke aztertu corpus guztiak izan baitira idatziak, are ustez ahozko kontakizunen transkribapen “fidel” zirenak ere, XX. mendeko hegoaldean nagusi izan den Azkue-Altuberen joskera eredu aditz atzera zalean (Hidalgo, 1995). Hala, ez da harritzeko de Rijke lortutako datuek finean zerikusi gutxi izatea tradiziozko euskara idatzia edo ahozko euskara jatorrena aztertuz lortzen direnekin.⁴

Artikulu honetan 1994an burututako estatistiken berri eman nahi dugu, bertako datu esanguratsuenak guztien eskuragarri jarri asmoz.⁵

(3) Ikus litezke ildo honetan J.M. Agirre, Cambra, España, Kaltzakorta, IVAP/HAEE edo gu geuron lanak ere bibliografian aipatuak.

(4) Are subjektua, objektua eta aditza batera agerian erakusten dituzten baiezeko esaldi nagusi deklaratuak artean ere. Hala, de Rijken ordena datuak diren bitartean: SOA: %57; SAO: %30; guk eskuraturutakoak, corpus zabalago eta orekatuagoak erabilia (Hidalgo, 1995), zeharo bestelakoak dira: SOA: 23,4%; SAO: 55,3%.

1. Estatistika egokiago batzuen bila

De Rijken azterketa bidea nahikoa edo egokiena iruditzen ez bazitzaigun erabaki beharra genuen, hitzen ordenaren inguruan: 1. Zer nahi genuen aztertu; eta 2. Zein corpus erabiliko genuen.

1.1. Zer aztertu

Mende honetan zabaldutako joskera eredu azkue-altubetarra juzkatu nahiz, bi arlo nagusitara zabaldu nahi genuen azterketa:

1. Baiezko esaldi nagusi deklarazaileetako hitzen ordena.
2. Mendeko esaldierako hitz ordena.

Lehenengoan artean aztertu nahi genuen, batez ere, zein zen aditzaren gunea esaldian. Batetik, jakiteko, ea euskal aditzak benetan ote zuen esaldia amaitzeko joera, usteak zioenaren legean. Bestetik, zehaztu nahian, ea, gaur egungo teoria estandarrek dioen bezala, euskaraz galdegaia, esaldiko informazio gunerik garrantzitsuen hura, aditzaren aurre justuko gunean ematen ote den, edo bestela.

Mendeko esaldien artean ere aditzaren gunea aztertu nahi genuen bereziki, ea honek amaitzen zuen esaldia, teoria kanonikoak zioenaren harian, edo ez. Mendeko esaldien artean, nolana, hiru multzo aztertu dira (aditz jokatu bidezkoak; aditz jokatugabeak; eta erlatiboak), ustez, multzo bakoitzak joskera ezaugarri bereziak erakuts zitzaizkela.

Guztietan saiatu gara beste zenbait aldagai ere neurtzen edo kontuan hartzen. Oso bereziki, esaldien luzerari dagozkienak. Eta horretarako osagaika neurtu ditugu esaldiak. Horrela hurbildu nahi izan gatzazkio, esaldien luze-laburrei, gu ere etsita geunden bezala, dimentsioak ezinbesteko eragina zuenez esaldien joskeran.

1.2. Corpora

Hiru euskara multzo desberdin aztertu nahi izan ditugu, euskararen nahikoa ideia globala eman diezaguketelakoan:

Batetik, corpus nagusia (4.681 esaldi nagusi):

1. Tradiziozko euskara idatzia (1.089 esaldi nagusi)
2. Ahozko euskara (3.592 esaldi nagusi)

Bestetik, kontrasterako corpusak:

1. Gaur egungo ohiko prosa estandarra (727 esaldi nagusi)
2. Itzulpen klasiko bi (329 esaldi nagusi)

Corpus nagusian, Azkue-Altuberen iraultza sintaktikoz aurretiko edo landako testu ezagunak aztertu nahi izan dira: testu prestigiotsuak, euskalki desberdinetakoak, ez zaharregiak, eta sortzez euskarazkoak, erdal interferentzia zuzenak ahalik eta gehien uxatze arren. Baldintza horietan testu aukerak ez ziren gehiegi, eta gurea segidakoa izan da: J.A. Mogel (*Peru Abarka*, 1802), bizkaiera; J.B. Agirre (*Erakusaldiak*,

(5) Zehaztasun gehiagorako tesian aurkeztutako lan eta tauletara jo behar (Hidalgo, 1994d).

1808), gipuzkera; J.P. Duvoisin (*Laborantzako liburua*, 1858), lapurtera; eta J. Etxepare (*Buruxkak*, 1910), behe-nafarrera edo. Gainera, konparaziorako aztertu dugu P. Axularren *Gero* ere (1643), gure klasikoetan klasikoena. Testu bakoitzean, 600-700 aditz (nagusi edo mendeko) inguru erakusten zituzten zatiak aztertu ditugu. Denera corpus nagusiaren laurden bat eskas (%23,3).⁶

Ahozko euskara, berriz (corpus nagusiaren hiru laurdenak baino gehixeago —%76,7—), bi ataletan aztertu da. Batetik gaur egunekoak: 1. R.M. Pagolak *Euskalkiz euskalki* bilduman jasotako euskaldun xeheen mintzoak, oro har, nahikoa hizketa apalekoak; 2. 1992 eta 93an ETBren *Ados* saioaren zuzeneko hiru eztabaida saio, gaiarekin zerikusia zuten espezialisten artean (krisi ekonomikoaren eztabaida saio bat, euskaraz bereziki jantzi gabeko hiztunen artean; eta bi saio, eskola legearen eztabaidan, oro har, euskaraz hiztun jantzixeeagoen artean, irakaskuntzari lotutako profesionalak izaki); 3. Azkenik bi euskaltzaini eginiko elkarrizketa laburrak. Denera 2.863 esaldi nagusi, corpus nagusiaren %61,2.

Bestetik, saiatu gara zertxobait ere hurbiltzen aurreko garaietako ahazko testigantza fidagarrietara (hitzen ordenari dagokionean).⁷ Eta iparraldeko bi ipuin bilduma aztertu dira: 1. W. Webster apaiz anglikarrak egina, 1877rako, Lapurdin Sara inguruko herrietan; 2. J.F. Cerquand, hezkuntza ikuskariak biltzeko eskatua Zuberora eta Nafarroa Behereko errientei, eta 1874-1885 urteen artean argitaratua. Bien artean 729 esaldi nagusi, corpus nagusiaren %15,6.

Corpus nagusi honetako datuak kontrastatzeko aztertu ditugu, hartatik kanpo, beste bi corpus xumeago ere. Bata, gaur eguneko prosa estandarri dagokiona, *Euskaldunon Egunkaria* (1994), *Argia* (1994) eta A. Lertxundiren *Karla* (1990) nobelaren laginak aztertuz. Bestea, Aita Mendibururen 1746 eta 1760ko bi itzulpenetako zatiekin.

Corpus nagusiaren azterketatik eratorritako datuek beharbada ez dute izango euskara osoa deskribatzeko balioa. Balioko dute, erabilitako testu laginek balio duten adina. Ez gehiago, baina ezta ere gutxiago. Aurrerantzean lagin zabalagoekin jokatuz, denok dauzkagu ateak zabalik datu baliagarriagoak eskuratzeko. Bitartean, erakusten ditugun hauei eman beharko zaie merezi duten fidagarritasuna, orain artean azterturiko corpus zabalena delakoan.

1.3. Testuen jasotasun / jantzitasun maila neurtzen

Ezagutu nahi izan dugu, gainera, aztertutako testuen jasotasun edo jantzitasun maila, bai euskarazko gaitasunaren aldetik, nola ere, hizketa bakoitzak erakusten duen kultur maila orokorraren aldetik. Ez da erraza hau objektiboki neurtzen, baina guk bi irizpide baliatu ditugu. Bat, hizketa bakoitzak darabilen baiezkoko esaldi nagu-

(6) Azterketarako aukeratutako laginak, lehen eranskinean jasotzen dira; hala nola, hauen dimensioei buruzko datu zehatzagoak.

(7) Hasieratik baztertu behar izan ditugu, beraz, Azkue eta Barandiaranen ipuin bilduma folklorikoak, hain zuzen, beren hitzen ordenamenduan fidagarriak ez diren neurrian (ik. Hidalgo, 1995), nahiz balio etnografikoa izaten segitu.

si deklaratuazaien batez besteko luzera osagaika.⁸ Bi, darabilen mendeko esaldien ratioa esaldi nagusien aldean.

1.3.1. Esaldi kopuruak osagaika

Corpus nagusian, segidakoak dira, osagaika, baiezko esaldi nagusi deklaratuazaien eta osagarriaren kopuruak, eta euren arteko ehuneko erlatiboak (multzo bakarrean bilduta, esaldi luze bezala, 5 edo osagai gehiagoko esaldi guztiak):⁹

Batez beste, gure corpuseko esaldien erdiak (%51,0) dira 5 edo osagai gehiagokoak,¹⁰ eta beharbada kontsidera liteke mostra honetan, testu jaso, jantzi, esaldien

	Kopur.	%
Osag. 1	422	10,0
2 osag.	597	14,1
3 osag.	583	13,8
4 osag.	467	11,1
5 (edo +) osag.	2.156	51,0
Denera:	4.225	100 %

%50a baino gehiago erakusten duena, 5 edo osagai gehiagokoen artean. Eta hainbat eta jasoago, zenbat eta kopuru goragoa; hainbat eta apalagoa, zenbat eta kopuru apalagoa. Segidan corpus nagusiko sail guztietako datuak:¹¹

Pentsa zitekeen, aztertu testu klasiko idatziek erakutsiko zutela goien maila. Eta hala gertatzen da adibidez Axularren kasuan (%68,5), Agirre (%68,4), edo Etxepa-

(8) Eta estatistika hauetarako osagai bezala kontsideratu dugu, baretik, esaldian deklinatuta emandako zatietako bakoitza (edo honen ordezkoa, adberbioen kasuan); hau da, baita ere, izenaren osagarrietako bakoitza (edutezko genitibo, edo *-ko* izenlaguna) izen erregimenaz gain. Era berean neurtu dugu osagaika, esaldi nagusiaren barreneko mendeko esaldietako bakoitza (ez ditugu hauek osagai bakartzat hartu); eta osagai bat gehiago bezala zenbatu dugu mendeko esaldiko aditza bera ere, honi erantsitako atzizki/aurrizki mendetzaiarekin batera (kasu marka bera ere nolerebait). Azkenik, osagai bezala kontsideratu nahi izan dugu koordinazio edo justaposizioan emaniko elementu nominaletako bakoitza. Osagai kontzeptuaren erabilera hau ez da *teknikoa* baino, eta estatistika lan honi mugatua, esaldien dimentsio errealak objektibitate pixka batez finkatu nahian. Eta egokiago iruditu zaigu esaldiak osagaika zenbatzea, beste era batez egitea baino, nahiz hala ere zenbaitetan oso dimentsio desberdineko osagaiak bildu, osagai bertsutatzen eman bailitezke silaba bakarrek *zuk*, edo hemezortzi silabako, *hemezortzi galtzagorri lizun loriatsu baiengatik* bezalako esarak. Askoz esaldi dimentsio fidagarriagoak emango lizkiguke, osagaiez gainera, hauek silabaka neurtzeak, baina oraingoz ez dugu lan hori egin.

(9) Aurrerago azalduko dugun modu eta arrazoiengatik (2.3. atala), ez ditugu osagaika sailkatu, aditz jokatu bidezko baiezko esaldi nagusi deklaratuazaien guztiak (4.681), baizik eta hauen %90,3 soilik (4.225), kanpo utziaz *ba-* aurrizki baiezkatuazaien erantsita zuten aditz trinko bidezko 193 esaldi; eta aditza esaldi barrenean erakusten zutenen arteko beste 263 esaldi, zeinetan ezin erraz bereiz litekeen galdegaia aditz aurrean edo ondoan emana doan.

(10) Har bedi kontutan, gure moztan oso pisu berezia dutela ahozko testuek (pobreagoak edo, teoriar, idatzia baino). 4.225 esaldietatik, 952 dagozkie soilik idatzle klasikoek (%22,5), eta gaur eguneko zuzeneko aho euskarari, 2.618 esaldi (%62,0). Webster eta Cerquandek bildumetako esaldiak, berri, 655 (%15,5).

(11) Irakur bedi aurrerantzean: *Id/kla*: Idatzle klasikoak; *Axul.*: Axular; *Mog.*: Mogel; *Agir.*: Agirre; *Duu.*; Duvoisin; *Etxe.*: Etxepare; *We/C*: Webster eta Cerquanden ipuinak; *Eu/leu*: R.M. Pagolaren *Euskalkiz euskalki* bilduma; *Krisi*: ETBko eztabaida krisi ekonomikoaren gainean; *Es/leg*: ETBko eztabaida Eskola Legearen gain; *Eut/z*: bi euskaltzainen mintzoak.

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Erxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
5 (edo+) o.	58,2	68,5	49,7	68,4	40,6	66,0	43,2	36,9	49,0	60,5	39,0

rerenean (%66,0). Mogelen testua, ordea, ez da iristen %49,7ra baino. Eta Duvoisinen %40,6raino jausten da.

Ahozko testigantzen artean ere, oso proportzio desberdinak aurki genitzake, jasoenetik, beheenetara. *Eskola legea*-ren debatean, kasu, %60,5ekoa da, 5 edo osagai gehiagoko esaldi nagusien proportzioa. Aldiz, bi euskaltzainen mintzoak ez dira iristen %39,0ra baino batez beste (%34,3 Haritxelhar; %40,1 Satrustegi). *Euskalkiz euskalki* bilduma herrikoian ere, proportzioa, oro har, ez da %36,9koa baino. Baina desberdintasunak handiak dira hiztunen artean, eta batzuk oso kopuru goitietara iristen diren bitartean (Baigorrikoa %62,1; Mundakakoa %53,4); bereziki hegoaldeko zenbait hiztunen testigantzak oso maila apalekoak dira (Iturengoa %22,1; Lezama-koa %29,9; Azpeitikoak %28,1; edota beheenik, Astigarragakoa %17,6).

Kontrasterako corpuseko datuak segidakoak, denak ere nahikoa testu aberatsak ematen dituztenak aditzera, salbu Lertxundiren *Karla*-koa, hau arruntxeagoa:¹²

1.3.2. Mendeko esaldi eta nagusien arteko ratioak

	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
5 (edo+) o.	63,5	47,1	74,6	64,3	73,4

Esaldi nagusien kopuruari eman diogu %100 balioa, eta mendeko esaldien (ME) proportzioa neurtu dugu nagusien aldean, hiru sailetan (aditz jokatu bidezkoak —erlatiboak salbu—; aditz jokatugabe bidezkoak; eta aditz jokatu bidezko erlatiboak). Baita ere, mendeko esaldien bateratzea:

Hala, beharbada jo liteke aberastzat testu hura, non mendeko esaldi jokatuak nagusien %50 baino gehiago diren, jokatugabeak nagusien %40tik gora, edo erlati-

	Kopur.	%
Esaldi nagusiak:	4.488	100 %
ME jokatuak:	2.334	52,0
ME jokatugabeak:	1.763	39,3
ME erlatiboak:	1.104	24,6
Men. esal. denera:	5.201	115,9

boak, %25etik gora. Orokorrago, denera %115 mendeko esaldi baino goragoko kopurua erakusten duena. Hainbat eta hizketa aberatsagoa, jasoagoa, zenbat eta proportzio goragoak; hainbat eta txiroagoa, zenbat eta proportzio beheragoak. Segidan ikus litezke zenbait proportzio konparagarri:

(12) Irakur bedi: *Ga/eg*: Gaur eguneko corpuseko datu bateratuak; *Lertx*: A. Lertxundiren *Karla*-koak; *EEgu*: *Euskaldunon Egunkariko*-ak; *Argia*: *Argia* aldizkariko datuak; *Mend*: Aita Mendibururen bi itzulpenetako datu bateratuak (gaur eguneko corpusetik kanpokoak).

Oso aberatsa da Axularren testua, are idazle klasikoaren artean ere (batez besteko proportzioen bikoitza atal gehienetan). Duvoisinin testua, berriz, ozta-ozta iristen

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
ME jok.:	76,5	112,0	68,9	56,2	56,4	106,7	32,8	25,4	43,4	65,7	28,6
ME j/gab:	63,9	70,9	71,7	49,8	40,2	102,2	27,0	30,1	27,5	39,9	20,3
ME erlat.:	37,6	60,0	33,9	39,6	22,0	37,4	6,0	10,0	23,4	34,2	18,1
ME dener:	178,1	242,9	174,7	145,7	118,7	246,4	65,7	65,5	94,4	139,8	67,0

da, batez bestekoetara. *Eskola legea*-ren ahozko eztabaidaren datuak, berriz, Duvoisinin idatzizkoak baino nahikoa jasoagoak dira. Ahozko sailetan, hala ere, nabarmenak dira hiztunen arteko diferentziak. Oso apalak *Euskalkiz euskalki* saileko zenbait hiztun, bereziki hegoaldeko: Iturengoa, ez da iristen %34,7ra baino denerako mendeko / nagusi proportzioan; Gorozikakoa, %55,4; Astigarrakoa, %42,7; Azpeitiakoak, %19,0ra baino ez. Bitartean, Baigorriko hiztunak %147,0ko ratioa erakusten du. Euskaltzainen mostrak ere, ez dira iristen batez beste %67,0ra baino (Haritzelhar %88,9a; Satrustegi, %61,6). Webster / Cerquanden bildumetan ere, %65,7. Gaur eguneko prosa idatzizko testuak, berriz, nahiko aberatsak gertatzen dira (%153,5); eta zeresanik ez Mendibururenak (%263,8), segidan erakutsi moduan:

2. Esaldi nagusien ordenaz

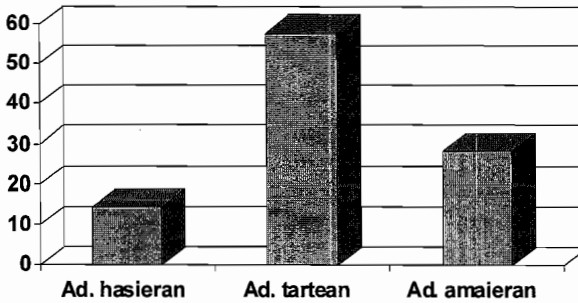
	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
ME jok.:	39,7	47,9	44,2	31,5	74,8
ME j/gab:	78,6	78,4	83,2	75,6	94,7
ME erlat.:	35,2	46,9	40,9	24,0	94,4
ME dener:	153,5	173,2	168,3	131,2	263,8

Aipatu testuetako baiezko esaldi nagusi deklaratuak osagarriaren guztiak aztertu ditugu. Azterketaz kanpo geratu dira, gure kezketarako pertinentiak ez direlako, aditzik gabeko esaldiak, aditz jokaturik gabekoak, eta aditz jokatu izanagatik, osagarri gabekoak. Baita ere, galdera, agintera eta ezezko esaldiak (*ezin* aditzaren bidezkoak barne), denek ere aparteko azterketa merezi dutenak (guk oraingoz egin ez duguna), joserka propioa erakusten duten neurrian.

2.1. Aditzaren gunea baiezko esaldi nagusi deklaratuak

Hasieratik bereizi ditugu bi atal, neurri desberdinekoak, aditz jokatu bidezko 4.681 baiezko esaldi nagusi deklaratuak osagarriaren artean. Txikiena, *ba*- aurrizki baiezkatzailearen bidezko 193 esaldi aditz trinkodunekin, hauek aditzaren joserka berezia erakutsi lezaketelakoan; guztien %4,1. Bestea, sail nagusia, 4.488 esaldirekin, guztien %95,9.

Sail nagusian hiru multzo bereizi ditugu, errazak objektiboki banatzen: zuzenean aditzaz hasten diren esaldiak; aditza tartean, esaldi barrenean erakusten dutenak; eta aditza esaldi amaieran daramatenak:

	Kopur.	%
Baiezko esaldi nagusiak:	4.488	100%
Aditza hasieran:	640	14,3
Aditza tartean:	2.586	57,6
Aditza amaieran:	1.262	28,1

Hala, euskaraz, gure mostran, esaldien gehiengo absolutu nabarmenak du aditza esaldi barrenean (%57,6). Eta bi heren baino nahikoa gehiago dira (%71,9), aditzaz amaitzen ez direnak, euskarari maizegi egotzi ohi zaionaz bestela. Aditzaz amaitzen diren esaldiak, nolana, ez dira kopuru mesprezagarria, baina ez dira iristen hamar esalditik hirura (%28,1). Aldiz, zuzenean aditzaz hasten diren esaldiak, badira, aditzaz amaitzen diren erdia baino zertxobait gehixeago ere (%14,3), eta ez inolako multzo ezdeus eta baztergarria.

2.1.1. Emaitzak sailez sail

Emaitza orokorrak corpus nagusiko sail guztietan errepikatzen dira aldaera gutxi-ekin, eta guztietan gertatzen da esaldi gehiengo absolutua, aditza tartean daramaten multzoa:¹³

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Erxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	1.040	175	180	265	241	179	689	692	691	1194	182
Ad. has.:	18,1	6,9	32,8	27,2	11,2	10,1	27,9	13,7	7,2	8,3	8,8
Ad. tart.:	63,4	53,7	56,7	69,1	58,5	77,7	50,1	49,9	59,0	61,7	50,6
Ad. amai.:	18,6	39,4	10,6	3,8	30,3	12,3	22,1	36,4	33,7	30,0	40,7

2.1.2. Idazle klasikoak eta Webster / Cerquanden bildumak

Idazle klasikoaren artean eta Webster/Cerquanden bildumetan gertatzen dira soilik neurri ertainetik nahikoa gorakoak, aditzaz hasten diren esaldiak (%18,1; %27,9). Eta sail hauetan dira apalena aditzaz amaitzen diren esaldi kopuruak (%18,6 idazleak; eta %22,1 Webster / Cerquanden bilduman, non nahikoa gutxiago diren aditzaz amaitzen diren esaldiak, aditzaz hasten direnak baino). Hala ere, aldeak handiak

(13) Eskas *Euskalkiz euskalki* sailean (%49,9).

dira idazleen artean. Axularrek aditzaz hasten dituen esaldiak, %6,9 dira, eta aditzaz amaituak, %39,4. Mogelen proportzioak, berriz, ia alderantzizkoak dira: %32,8 aditzaz hasiak; soilik %10,6 amaituak. Agirrek ere, esaldien %27,2 hasten du aditzaz, eta %3,8 soilik amaitzen. Etxeparek ere, soilik esaldien %12,3 amaitzen du aditzaz; nahiz aditzaz hasi ere ez duen egiten %10,1 baino. Aldean, Duvoisin Axulartarrago da: esaldien %30,3 amaituz aditzaz, eta %11,2 hasiz.

Bada desberdintasunik, hego eta iparreko mostren artean. Aditzaz hasi zaleago hegoaldekoak; iparrean gehiago dira aditzaz amaitzen diren esaldiak. Baina izan liteke estilo desberdintasuna ere: Axularren idazkera pausatu, anpuloso, pontifikala; eta Mogel edo Agirrerren estilo arinagoa. Azken hauen datuak askoz hurbilago daude Webster / Cerquanden bildumakoetatik, iparraldeko ahozko literatura herrikoiairen mostra. Websterren testuetan,¹⁴ %37,8 esaldi hasten da aditzaz; Cerquandenetan,¹⁵ %19,2; nahiz bi mostretan batzuk gehiago diren aditzaz amaitzen direnak, Mogel edo Agirrerenean baino.

2.1.3. Gaur egungo aho hizkerak

Gaur egungo hiztunen artean ere, gehiago absolutua da aditza esaldi barrenean daraman esaldien kopurua. Baina badira bi datu azpimarragarri. Bat: behera doa hegoaldeko hizketa jantziaren artean aditzaz hasten den esaldien kopurua (%7,2 *Krisia*; %8,3 *Eskola legea*; %8,2 *Sarrustegi*), nahiz, *Euskalkiz euskalki* sailean, %13,7 izan batez beste, edo Haritxelharrek %11,1. Bigarren datu aipagarria: aditzaz amaitu esaldi kopurua hainbat jaso da:¹⁶ %43,2 *Sarrustegik*; %36,4 *Euskalkiz euskalki* sailak; %33,7 *Krisia*-n. Nahiz ez hainbeste *Eskola legea*-n (%30,0), edota Haritxelharren testuan (%30,6).

Euskalkiz euskalki bilduman, nolana datuak zehaztu beharreko dira, oso desberdinak baitira hiztunen proportzioak. Hiztunik apalenek atzeratzen dute aditza gehien, eta gutxien aurreratzen. Iturengoak,¹⁷ %5,6 esaldi baino ez ditu hasten aditzaz, eta %30,6 amaitzen. Lezamakoak¹⁸ %4,1 esaldi bakarrik hasten ditu aditzaz, eta %41,1 amaitzen. Astigarragakoak¹⁹ ez du %2,7 esaldi baino hasten aditzaz, eta aldiz aditzaz amaitu, %64,0 ere bai. Azkenik Azpeitiko hiztunek,²⁰ bakarrik %1,3 esaldi hasten dituzte aditzaz, eta %57,0a amaitzen.

(14) Kontakizun apalak gure bi baremoen arabera: %47,2ko ratioa baino ez esaldi nagusi/menpekoen artean; %34,7a baino ez, 5 edo osagai gehiagoko esaldiak.

(15) %81,8ko ratioa, esaldi nagusi/menpekoen artean; %51,0 5 (edo +) osagaiko esaldiak.

(16) Nahiz, aurrerago ikusiko dugun bezala (2.3.9.), datu honek baduen arrazoi argia.

(17) %22,1, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %34,7 esaldi nagusi/mendeko ratioa.

(18) %29,9, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %74,0 esaldi nagusi/mendeko ratioa, kasuan nahikoa altua, mendeko aditz jokarugabeko esaldi kopuru ugariari esker.

(19) %17,6 baino ez, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %42,7 esaldi nagusi/mendeko ratioa, batez ere, eraberean, aditz jokarugabeko esaldiei esker.

(20) %28,1 besterik ez, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %19,0 bakarrik, esaldi nagusi/mendeko ratioan.

Mintzo jasoagoek, berriz, bestelako datuak eskaintzen dituzte. Nabarmenen Baigorriko hitzun jantziak,²¹ %28,8 esaldi hasiz aditzaz, eta soilik %19,7 amaituz. Baita ere beste zenbait hitzun arruntagoek, zeinek nahiz esaldi amaieran segi ematen esaldi kopuru garrantzitsua, era berean kopuru handia hasten duten zuzenean aditzaz. Hala, Sarakoak:²² %22,6 hasieran, %30,6 amaieran; Heletakoak:²³ %23,3 hasieran, %33,3 amaieran; Mundakakoak:²⁴ %21,6 hasieran, %20,4 bukaeran; edo Gorozikakoak ere:²⁵ %21,4 hasieran, %30,4 amaieran.

2.1.4. Gaur egungo testu idatziak desberdinak

Zein eragin izan du XX mendeko joskera eskola azkue-altubetarrak gaur egungo hegoaldeko prosa estandarrean?:

	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
Kopuruak:	710	194	208	308	301
Ad. has.:	1,4	4,6	0,5	0,0	19,6
Ad. tart.:	59,4	75,3	59,1	49,7	67,1
Ad. amai.:	39,2	20,1	40,4	50,3	13,3

Mostra laburra izan arren, bada zenbait gauza aipagarri, gure eguneroko esperimentziak zilegizta ditzakeenak. Bat, gaur egungo prosa estandarrean ia erabat desgertzen direla, praktikan, aditzaz hasitako esaldiak. Testimonialak Lertxundigan (%4,6); batere ez (ia) prosa estandarraoetan (% 0,5 *EEgunk.*; %0,0 *Argia*). Bigarrena: *Argia*-koa bezalako testuek, ustez didaktikoak, kopuru handiagoa erakusten dute, aditzaz amaitzen diren esaldiena (%50,3), beste guztiena baino. Lertxundiren prosa literarioa, ez da horren aditz amaiera zale, nahiz oro har oso-osoa atzean ematen dituen aditzak esaldian. Mendibururen itzulpenen datuak, berriz, ez dira batere bitxiak, aztertu sortzezko idazle klasikoaren parean. Are gutxiago hegoaldekoen aldean, nahiz hau itzulpengintzan aritu.

2.2. Galdegaiaren kokagunea esaldian

Zehaztasunak zehaztasun, euskalari gehienok genuen lehenago ere nahikoa argi, euskarazko esaldi kopuru nagusienak erakutsi ohi duela aditza esaldi barrenean emana, eta ez honen muturretan; agian salbuespenen batekin Kardaberazean eskolan, edota gaur egungo eskola azkue-altubetarraren kimu muturrekoenetan. Baina aditza tartean daramaten esaldien multzoan, esaldiak osagai kopuruaren arabera aztertu aurretik, egin nahi izan dugu bigarren banaketa garrantzizko bat irizpide pragmatikoak erabiliz.

(21) %62,1, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %147,0 esaldi nagusi/mendeko ratioa.

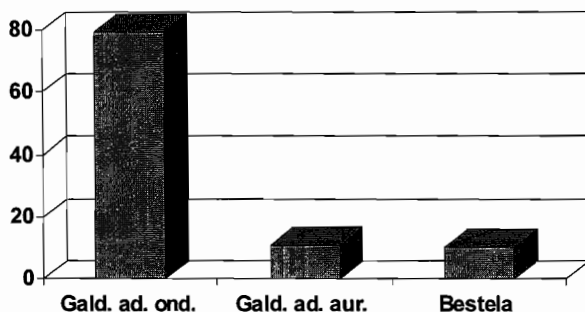
(22) %35,6, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %59,7 esaldi nagusi/mendeko ratioa.

(23) %36,8, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %66,7 esaldi nagusi/mendeko ratioa.

(24) %53,4, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %77,4 esaldi nagusi/mendeko ratioa.

(25) %43,4, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean; %55,4 esaldi nagusi/mendeko ratioa.

Hala, galdegaia irizpide hartuta²⁶ banatu nahi izan ditugu aditza esaldi barrenean erakusten duten esaldiak, eta hiru sail bereizi:²⁷ Lehena, gaur egungo lege azkue-altubetarraz landa, galdegaia, nabarmen, aditz ondoretik erakusten duten esaldiekin. Bigarrena, lege hori beteaz, galdegaia aditzaren aurre justuan erakusten dutenekin. Eta hirugarrena, multzorik eskasena, ez batean ez bestean erraz sailkatu ezin izan ditugun esaldiekin.²⁸ Emaitzak ezin gogoangarriagoak:

	Kopur.	%
Aditza esaldi barrenean:	2.586	100%
Galdegaia aditz ondoretik:	2.044	79,0
Galdegaia aditz aurrean:	279	10,8
Bestela:	263	10,2

Galdegaia aditzaren aurrean edo ondorean emateagatik aztertu ezinako esaldiak %10,2 direlarik, soilik esaldien %10,8k bete du peto gure mostrar galdegaia aditz aurre justuan emateko lege azkue-altubetarra. Aldiz, ez, esaldien %79,0k. Eta bada zer edo zer.

(26) Galdegai kontzeptua artikulu honetan modu nahikoa arruntean erabili dugu, bereizi gabe galdegai eta iruzkin kontzeptuen artean. Hala, esateko, *Elhuyar Hiztegi Entziklopedikoa*-k bi kontzeptu hauek definitzen dituen moduan: *Galdegai*: Esakune batean, iruzkinaren osagai den elementu hanparua, informazio berriena edo hiztunak ororen gainetik komunikatu nahi duena biltzen duena. *Iruzkin*: Esakune batean, predikazioaren edukina edo informazio berria biltzen duen elementuek osatutako atala (*mintzagaia*ri kontrajarria).

(27) Esaldi soltean zail eta zalantzarri da zehatz erabakitzea, zein esaldi zati den, zein ez, informazio gunerik garrantzikoena, berriena, galdegaia edo dena delakoa. Langintza bera, ordea, erabat errazten da esaldi bakoitza bere testuinguruan ezagutzen dugun orduko, gure kasuan legez. Hala, hiru sailkapen pragmatiko batek beti gordeko duen aurreko hiru saileko banaketa objektiboak baino subjektibitate gradu handixeagoa.

(28) Dela, aditzak berak gordetzen duelako nabarmen esaldiko galdegaitasuna (*egin* indartzaile bidez edo bestela); edo dela, esaldien atal errematikoa, iruzkina edo, nabarmen banatua gertatzen delako aditzaren aurre justuan, eta ondorenean (oso maiz gertatzen den bezala gaur eguneko prosa idatzian, gure corpusean ere); eta inoiz, zaila gertatu zaigulako, testuinguru guztiak ezagututa ere, erabakitzea, zein diren esaldiren baten elementu errematikoa eta zein tematikoa (ez gehiegitan nolana); azkenik, baita ere inoiz, esaldiko galdegaia aditzaren aurrean emana izan arren, bien artean beste elementuren bat tartekatuta delako, bien arteko lotura etenez (*Kardaberazzen eskolan* arruntak diren kasuok, ez dira dozena erdia baino gure mostrar, eta gehienak aditza amaieran ematen dutenak). Hirugarren atal hau murrizta gertatzen da korpus nagusian (zabalagoa gaur egungo prosa idatzian).

2.2.1. Datu bertsuak corpus nagusian sailez sail

Jakingarri asko, datuak bertsuak ditugu corpus nagusiko sail guztietan: idazle klasiko, XIX. mendeko ahozko bilduma, eta gaur egungo ahozko mostra guztietan ere esanguratsuki:

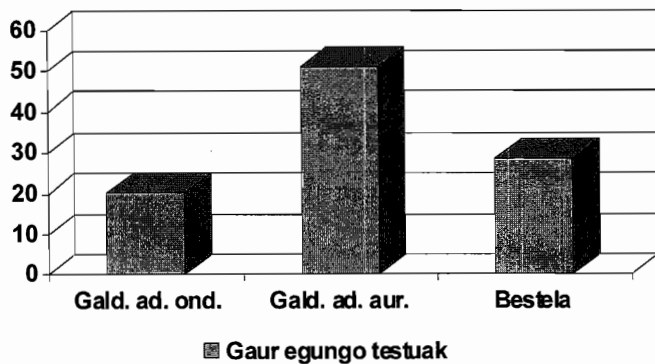
	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	659	94	102	183	141	139	345	345	408	737	92
Gal/ad/on:	73,7	81,9	83,3	84,7	68,1	52,5	76,2	72,5	84,1	84,3	88,0
Gal/ad/au:	12,9	4,3	5,9	3,8	19,9	28,8	13,9	13,0	8,6	8,1	6,5
Bestela:	13,4	13,8	10,8	11,5	12,1	18,7	9,9	14,5	7,4	7,6	5,4

Nabarmen da sail guztietan galdegaia aditzaren ondoren emateko joera gaur eguneko hiztunen artean, eta are *Euskalkiz euskalki* sailean, non zertxobait apalxeagoak izaki ere, datu guztiak diren era batekoak: Zuberoko hiztunak, bakarrik %9,7tan ematen du galdegaia aditzaren aurretik, eta %77,4 ondoretik; Baigorrikoak, %5,9 aurretik, %94,1 ondotik; Gorozikakoak, %7,4 aurretik, %81,5 ondotik; Astigarra-gako ezin apalagoak, %8,0 aurretik, %64,0 ondoretik; ... Idazleen artean, erabat parertsuak dira Axularren datuak (%4,3 / %81,9), Mogelenak (%5,9 / %83,3), eta J.B. Agirrerrenak (%3,8 / %84,7). Aldiz, beste bi idazle iparraldekoak ez dira horren absolutuak, nahiz bai ezpal berekoak. Desberdinenak, J. Etxeparerenak: %28,8 aurretik, %52,5 ondoretik (%18,7 bestela).²⁹

Halako datuen bistara, galdetu behar, nondik ateratzen den Azkue-Altuberen galdegai legea, ez bada tradizio idatziaren eta ahozko erabilera guztien kontrara.

2.2.2. Gaur egungo testuak, desberdinak

Mendibururen itzulpenetan batere alderik sumatzen ez den bezala aurreko atalean emaniko datuekiko, diferentziak ezin nabarmenagoak dira gaur egungo testuetan, espero zitekeen bezala. Datu jakingarriak:

(29) Gerta litekeelarik J. Etxepare jadaneko sentitzen hasia izatea, 1910erako, XX. mendeko iraultza aditz atzera zalearen eragina, agian Hiriart-Urruti eta *Eskualduna*-ren bidetik.

	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
Kopuruak:	422	146	123	153	202
Gal/ad/on:	20,1	18,5	20,3	21,6	77,2
Gal/ad/au:	51,2	43,2	61,0	51,0	9,4
Bestela:	28,7	38,4	18,7	27,5	13,4

Gaur egungo testuetan ez da jada sailik nagusiena, galdegaia aditz ondoretik erakusten duena (%20,1),³⁰ baizik, lege azkue-altubetarrak agindu moduan, galdegaia aditzaren aurretik daramaten esaldiena (%51,2), corpus nagusiko inongo laginetan ez bezala. Bestalde, bestelako esaldien saila, erabat puztua gertatzen da (%28,7), gaur eguneko prosan ikaragarri ugaltuenez esaldiko elementu errematikoak aditzaren aurre justuan eta ondorean banatzeko joera, aditza gehiegi atzeratu nahi ez eta.

2.2.3. Galdegaia aditz ondoretik eta entendimentuzko aditzak

Gaur egungo joskera lege kanonikoak orotara eskatzen badu ere galdegaia aditzaren aurre justuan ematea, eskaini ohi du aukera, salbuespen gisa, galdegaia aditzaren ondortik emateko, galdegai edo iruzkin luzea erakutsi ohi duten aditz, dei ditzagun hemen, entendimentuzkoen edo kasuan (*esan, galdetu, pentsatu, iruditu, uste, ikusi, jakin, gertatu, agindu* eta antz batekoak), hauen osagarri objektuak maiz diren neurrian mendeko esaldi osoak, eta luzeak.

Guk zehaztasun gehiagoz ezagutu nahi izan dugu fenomenoia, eta, galdegaia aditzaren ondoretik erakusten duen esaldi multzoaren barne, aparte zenbatu ditugu entendimentuzko aditzen bidezkoak (mendeko esaldi objektua).³¹ Eta egia da hala-koak multzo garrantzitsua direla galdegaia aditzaren ondoretik erakusten duten esaldien artean, baina ez, hala ere, guztien laurdena baino askoz gehiago:

	Kopur.	%
Ad. tart. galdegaia aditz ondor.:	2.044	100%
Entendimentuzko aditzak:	550	26,9
Beste nolanhiko aditzak:	1.494	73,1

Sail desberdinetan ere joera bertsukoak dira datuak:

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	486	77	85	155	96	73	263	250	343	621	81
Enten. ad.:	10,5	19,5	5,9	9,0	10,4	9,6	31,9	14,8	37,3	39,6	4,9
Bes/no/ad:	89,5	80,5	94,1	91,0	89,6	90,4	68,1	85,2	62,7	60,4	95,1

Mendibururenean ere %12,2 dira entendimentuzkoak, eta gaur eguneko testuetan, nahiz sailaren dimentsio globala askoz txikiagoa izan, %18,8.

(30) Nolanahi, zerbait ere badena lege kanonikoaren kontrara.

(31) Ez ditugu, hala ere, entendimentuzko aditzen sailean zenbatu antzekoak gerta litezkeen zenbait esaera predikatibo, bereziki *izan* aditzaren bidezkoak (*egia da ...; {badakit gauza bat} eta da ...*).

Ezin bada esan, gure corpusen arabera, inon lotuegia dagoenik galdegaia aditz ondoretik emateko joera, soilik aditz mota semantiko berezi bati. Beste gauza bat izango da, postulatzea, fenomeno lotua dagoen edo ez, eta nola, eta zenbateraino, galdegai osagai luzeagoak edo laburragoak izateari. Hori aztertuko dugu hurrengo atalean.

2.3. Esaldi nagusien joskera, luzeraren arabera

Aztertu esaldi nagusi guztien kopurutik (4.681), osagai kopuruaren arabera aztertu ditugu, soilik: aditzaz hasten zirenak (640); aditzaz amaituak (1.262); eta aditza tartean izaki, galdegaia aditzaren ondoretik erakusten zutenak (2.044), edo aditz aurre justuan (279). Denera 4.225 esaldi. Ez ditugu osagaika aztertu: aditza tartean izanik, galdegai gunearen arabera sailkatu ezin izan ditugun *bestelako* 263 esaldiak; eta ezta ere, *ba-* aurrizki bidez osatutako aditz trinko bidezkoak (193 esaldi). Hala sailkatu dugu osagaika, aditz jokatu bidezko baiezko esaldi nagusi deklaratzailer osagarridun guztien %90,3.

Segidako taulerako datuak, beti eman ditugu banatuak goitik beherako bost zutabetan, eta zazpi ilara horizontaletan. Lehenengo lau ilaretan, osagai bateko, biko, hiruko eta lau esaldien proportzioak.³² Bosgarrenean berriz, batera, 5 edo osagai gehiagoko esaldi guztien proportzioak, esaldi luze modura, zehaztu gabe hauen osagai kopurua. Gainera, seigarren ilara aparteko bat erantsi dugu denerako datuak bilduaz,³³ eta zazpigarrena kopuru absolutuak emanez.

Lehen zutabeetan jaso dira luzera bakoitzeko esaldi proportzioak (*Es. prop.*) ehunekoetan, esaldi kopuru osoari begira.³⁴ Bigarren zutabeetan, aditza hasieran daramaten esaldien proportzioak (*Ad. has.*), osagai kopuru bakoitzeko. 3.enean, Aditza Tartean eta Galdegaia aditz ONDoretik daramaten esaldien proportzioak (*A/t/g/ond*). 4.enean, Aditza Tartean, eta Galdegaia aditzaren AURRE justuan daramatenak (*A/t/g/aur*). 5.goan, azkenik, aditza amaieran daramaten esaldien proportzioak (*Ad. amai.*), osagai kopuru bakoitzeko. Hala jakin nahi izan dugu, osagai kopuru bakoitzeko, zenbat esaldi hasten den aditzaz, aditzaz amaitzen, edo, aditza tartean izanik, daraman galdegaia aditz aurretik edo ondoretik.³⁵ Osagai bakarreko esaldietan, bi zutabe baino ez (*Ad. has.*; *Ad. amai.*).

2.3.1. Corpus nagusiko proportzio orokorrak

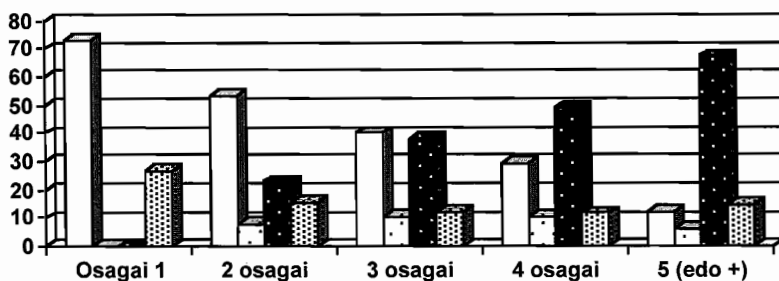
Ezin esanguratsagoak jada:

(32) Proportzioak bakarrik jaso ditugu, esaldi kopuruaren daturik gabe, hauen emateak nahikoa iluntzen zuelako taulen irakurketa. Kopuruatarako eta ik. Hidalgo (1994d).

(33) Denerako datu hauetan bada beti alde txikiren bat orain eskaintzen ditugun proportzioen, eta aurreko atalean jaso ditugun artean, oraingoan ez delako kontutan hartzen, aditza tartean izaki, galdegai gunearen arabera sailkatu ezin genuen esaldi kopuru txiki hura.

(34) Ehuneko hauek, bertikalean batuta, %100 osatuko dute.

(35) Ehuneko hauek, horizontalean batuta, %100 osatuko dute, adierazi bezala.

□ Ad. amaieran   ▨ Ad. tar. gald. aur   ■ Ad. tar. gald. ond.   ▩ Ad. hasieran

	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	10,0	26,8	////////////////////////////////////		73,2	100%
2 osag.	14,1	15,6	22,9	8,0	53,4	100%
3 osag.	13,8	11,8	38,1	10,1	40,0	100%
4 osag.	11,1	11,6	49,3	10,1	29,1	100%
5 (edo +) osag.	51,0	14,4	67,5	5,8	12,3	100%
Denera:	100%	15,1	48,4	6,6	29,9	100%
Kopuruak:	4.225	640	2.044	279	1.262	

Bereziki ohargarriak, beltzaxkaz eman ditugun bi zutabeetako proportzioen bila-kaerak. Batetik, aditza amaieran duten esaldiena, espero zitekeen bezala, hainbat eta txikiagoa da zenbat eta osagai gehiago izan esaldiak: %73,2tik osagai bakarreko esaldietan, %12,3ra, 5 (edo +) osagaiko esaldietan. Bigarren bilakaera ohargarria, aditza tartean izanik, galdegai aditzaren ondoretik erakusten duten esaldiena: aurrekoaren zeharo kontrajarria, hainbat eta proportzio sendoagoa zenbat eta osagai gehiago izan esaldiak (%22,9tik 2 osagaiko esaldietan, %67,5eraino 5 (edo +)koetan).

Osagai bakarreko esaldien artean (guztien %10,0), ez da dudarik. Esaldi gehien-
go absolutuak, 3/4en inguruk, erakusten du aditza amaieran, denok espero geneza-
keen moduan. Harrigarriagoa da, horregatik, %73,2 izatea soilik proportzio hori, eta
%26,8k erakustea gordin *aditza + osagaia* segida. Ez inola kopuru mesprezagarria.³⁶

Bi osagaiko esaldien artean ere (guztien %14,1), ez da dudarik. Esaldi gehien-
gosiak erakusten du artean aditza esaldi atzealdean: %61,5 (%53,4 amaieran, orain-
dik esaldien erdiak baino gehixeagok; eta %8,0 aditza tartean eta galdegai aditzaren
aurre justuan -A/t/g/aur-). Berrir, ordea, harrigarriagoa da ia 10 esalditik 4k (%38,5k)
erakustea aditza esaldi aurrealdean, are bi osagai soileko esaldian (%15,6 zuzenean
esaldi hasieran, %22,9 aditza tartean eta galdegai aditzaren ondorean -A/t/g/ond-).

Hiru osagaiko esaldien artean jada (guztien %13,8), erabat parekatzen dira bi
multzoak: %49,9k darama aditza esaldi aurrealdean (%11,8k hasieran; %38,1ek ad.
tar. gald. ad. ond.); %50,1ek aditza esaldi atzealdean (%40,0k amaieran; %10,1ek
ad. tar. gald. ad. aur.).

(36) Ez dugu esaldi adibiderik erakutsiko kasu bakoitzean. Bigarren eranskinean jaso dugu J.B. Agirrerri aztertu testu osoa (800 baino aditz gehiago gutzira), eta hauekin eginiko sailkapena. Han aurki litezke esaldi mota guztien adibideak.

Lau osagaiko esaldien artean (guztien %11,1), gehiengo nabarmena da jada aditza esaldi aurrealdean erakusten duten esaldien proportzioa, %60,8 (%11,6k hasieran; %49,3k ad. tar. gald. ad. ond.); gutxiengo (nahiz artean 10etik 4), aditza atzealdean daraman esaldien proportzioa: %39,2 (%29,1 amaieran; %10,1 ad. tar. gald. ad. aur.).

Bost edo osagai gehiagoko esaldien artean (hau da, corpuseko esaldi erdiak baino gehixeago, guztien %51,0), aditza aurrealdean erakusten du esaldien %81,9k (%14,4k hasieran; %67,5k ad. tar. gald. ad. ond.). Atzealdean, berriz, ez bostetik batek ere: %18,1 (%12,3k amaieran; %5,8k baino ez ad. tar. gald. ad. aur.).

Beste bi zutabeetako datuei dagokienez (aditza hasieran -*Ad. has.*-; aditza tartean eta galdegaia aditzaren aurre justuan -*A/t/g/aur*-), proportzioak ez dira ezer asko aldatzen osagaika, bi kasutan salbu. Bat, aipatu esaldi hasierako aditzen proportzio altua, osagai bakarreko esaldien artean (%26,8; osagai gehiagoko esaldien artean %11,6 eta %15,6ren artean dabilen proportzioa). Bestea, esaldi luzeenetan aurkitzen dugun proportzio baxuxeagoa, aditza tartean eta galdegaia aditzaren aurretik erakusten duten esaldien artean (%5,8; esaldi laburraoetan %8,0 eta %10,1 bitartean dabilelarik); aldaera ez ikaragarria, baina bere logika baduena, komunikazioaren harian.

2.3.2. Proportzioak sailez sail

Aipatu proportzioen joera berberak aurkitzen ditugu, sailez sail, corpus nagusi osoan, aldaera gutxirekin. Guztietan, esaldi amaierako aditz proportzioen erabateko amiltzea, esaldiak luzera, osagaiak, irabazten doazen bezala. Eta erabateko gehitze proportzionala, aditza tartean eta galdegaia aditz ondoretik erakusten duten esaldien artean, hauek luzera irabazi ahala. Jakingarri asko, honek esan nahiko du, hala hiztunik aberatsenek nola apalenek esaldi ordenamendu eredu bertsuak darabiltzatela, bai esaldi laburretan eta bai esaldi luzeetan, oso gora-behera gutxirekin. Nahiz gero, hizketa apalagoek, esaldi luze gutxiago eta labor gehiago erabili; eta alderantziz hizketa jantziagoek. Finean, horretatik dator hizketa jantzi / apalen arteko aldea datu orokorretan, ez bakoitzak esaldi mota bakoitza tratatzen duen modutik.

2.3.3. Idazle klasikoen proportzioak

Hala:

	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	6,4	32,8	////////////////////////////////////		67,2	100%
2 osag.	10,2	34,0	18,6	9,3	38,1	100%
3 osag.	14,5	19,6	41,3	13,0	26,1	100%
4 osag.	10,7	13,7	54,9	12,7	18,6	100%
5 (edo +) osag.	58,2	17,0	64,1	8,1	10,8	100%
Denera:	100%	19,7	51,1	8,9	20,3	100%
Kopuruak:	952	188	486	85	193	

Aztertu idazle klasikoen artean, bi osagaiko esaldien artean lortzen da, aditza esaldi aurrealde eta atzealdean daramaten multzoen arteko oreka: aditza esaldi aurreal-

dean, %52,6 (%34,0 hasieran; %18,6 ad. tar. gald. ad. ond.); aditza atzealdean, %47,4 (%38,1 amaieran; %9,3 ad. tar. gald. ad. aur.). Hiru osagai eta gehiagoko esaldietan jada oso gehiengo nabarmena da, aditza esaldi aurrealdean daramatenena (hirurekin: %60,9 / %39,1; laurerekin: %68,6 / %31,4; eta 5 (edo +)rekin: %81,0 / %19,0). Bada ere aipagarria, osagai bakarreko esaldien artean, zuzenean aditzaz hasten den %32,8a.³⁷

2.3.4. Webster / Cerquanden ahozko bildumetako proportzioak

	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	16,9	45,0	////////////////////////////////////		55,0	100%
2 osag.	15,0	23,5	29,6	11,2	35,7	100%
3 osag.	13,7	21,1	41,1	12,2	25,6	100%
4 osag.	11,1	21,9	46,6	8,2	23,3	100%
5 (edo +) osag.	43,2	29,7	57,6	7,1	5,7	100%
Denera:	100%	29,3	40,2	7,3	23,2	100%

Idazle klasikoetan bezala, bi ipuin bilduma hauetan ere, bi osagaiko esaldietan lortzen da bi multzoen arteko oreka: aditza aurrealdean esaldien %53,1ean (%23,5 hasieran; %29,6 ad. tar. gald. ad. ond.); aditza atzealdean %46,9an (%35,7 amaieran; %11,2 ad. tar. gald. ad. aur.). Hiru osagai eta gehiagoko esaldietan, gehiengo oso nabarmena da, aditza aurrealdean daramaten esaldiena (hirukoetan: %62,2 / %37,8; lauukoetan: %68,5 / %31,5; eta 5 (edo +)koetan: %87,3 / %12,7). Nabarmentzekoa da, osagai bakarreko esaldien artean, %45,0 ere badela zuzenean aditzaz hasten den proportzioa.

2.3.5. Euskalkiz euskalki bildumako proportzioak

	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	18,4	17,8	////////////////////////////////////		82,2	100%
2 osag.	17,4	12,5	17,9	11,6	58,0	100%
3 osag.	15,0	7,3	41,7	10,4	40,6	100%
4 osag.	12,3	11,4	59,5	7,6	21,5	100%
5 (edo +) osag.	36,9	18,6	60,3	6,8	14,3	100%
Denera:	100%	14,8	38,9	7,0	39,3	100%
Kopuruak:	642	95	250	45	252	

Aurreko bi sailetan ez bezala, aditza esaldi aurrealde / atzealde multzoen arteko oreka, hiru osagaiko esaldietan lortzen da. Hirukoetan: aditza aurrealdean, %49,0n (%7,3 hasieran; %41,7 ad. tar. gald. ad. ond.); aditza atzealdean, %51,0n (%40,6 amaieran; %10,4 ad. tar. gald. ad. aur.). Lau osagai eta gehiagokoetan gehiengo

(37) Bada gero idazleen arteko zenbait desberdintasun ere aztertzea merezi lukeena, eta are aukeraturako ipar eta hegoko idazleen artean, 2.1.1.1. atalean aipatu ildotik. Datu zehatzagoak, Hidalgo (1994d).

nabarmena da, aditza aurrealdean daramaten esaldiena (lau osagairekin: %70,9 / %29,1; 5 (edo +)rekin, %78,9 / %21,1).

2.3.6. *Krisialbondamendia* eztabaidako proportzioak

	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	7,9	19,2	////////////////////////////////////		80,8	100%
2 osag.	16,6	9,1	19,1	5,5	66,4	100%
3 osag.	13,0	4,7	44,2	9,3	41,9	100%
4 osag.	13,5	4,5	47,2	10,1	38,2	100%
5 (edo +) osag.	49,0	6,8	74,7	3,7	14,8	100%
Denera:	100%	7,6	51,9	5,3	35,2	100%
Kopuruak:	661	50	343	35	233	

Krisia-ren debatean ere ozta iristen da hiru osagaiko esaldietan, aditza aurrealdean / atzealdean multzoen oreka: aditza aurrealdean, %48,8an (%4,7 hasieran; %44,2 ad. tar. gald. ad. ond.); aditza atzealdean, %51,2 (%41,9 amaieran; %9,3 ad. tar. gald. ad. aur.). Lau osagaikoetan ere, ozta gabiltza oraindik multzo parekatuen artean, nahiz jada gehiengo izan, aditza aurrealdean daramaten esaldiena: %51,7 / %48,3. 5 (edo +)koetan berriz, aldeak, berriro, ezin nabarmenagoak dira aditz aurretuko alde: %81,5 / %18,5.

2.3.7. *Eskola legea*-ren eztabaidako proportzioak

	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	5,2	16,9	////////////////////////////////////		83,1	100%
2 osag.	12,5	6,3	22,5	5,6	65,5	100%
3 osag.	12,3	7,9	26,4	7,1	58,6	100%
4 osag.	9,5	8,3	38,9	11,1	41,7	100%
5 (edo +) osag.	60,5	8,7	74,0	4,4	12,9	100%
Denera:	100%	8,7	54,6	5,3	31,5	100%
Kopuruak:	1.138	99	621	60	358	

Kuriosoa da, nola, gaur egungo ahozko hizketa aberatseko mostra honetan, aditza aurrealde / atzealdean multzoen arteko oreka, ez den inondik ere gertatzen hiru osagaiko esaldietan: %34,3 baino ez aditza aurrealdean daramaten esaldien kopurua; %65,7a aditza atzeratua dutenena. Soilik laukoetan gertatzen da parekatzea (ozta-ozta): %47,2 aditza aurrealdean; %52,8 oraindik atzean. Bost edo gehiagorekin (hau da, corpuseko esaldien %60,5eko gehiengo absolutuan), gertatzen dira desberdintasun nabarmenak: %82,7 aditza aurrealdean, %17,3 soilik atzealdean. Espplikazioa, beharbada bilatu beharko litzateke, mende honetako ahozko euskara jantzia jasaten ari den eboluzioan, batez ere hegoaldeko euskaldunongan.

2.3.8. Bi euskaltzainen jardun laburrak

Proportzioak segidakoak, oro har, aurreko guztien joera bertukoak, nahiz nahasixeagoak, beharbada askoz esaldi kopuru txikiagoekin ari garelako jokatzten:

	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	11,9	9,5	////////////////////////////////////		90,5	100%
2 osag.	21,5	10,5	44,7	2,6	42,1	100%
3 osag.	18,6	3,0	39,4	6,1	51,5	100%
4 osag.	9,0	12,5	56,2	6,2	25,0	100%
5 (edo +) osag.	39,0	10,1	60,9	2,9	26,1	100%
Denera:	100%	9,0	45,8	3,4	41,8	100%
Kopuruak:	177	16	81	6	74	

2.3.9. Joera berdintsuak mintzo apalenetan ere

Sailez sail aurkitu dugun joera bera (zenbat eta esaldi luzeagoak, aditza aurrealderago emateko), eta ikusitako proportzio bertsuetan, segitzen da gordetzen, kurioski, hizketa pobreenen artean ere. Hala, *Euskalkiz euskalki* saileko Ituren, Lezama, Astigarraga edo Azpeitiako hiztunen aditz atzeratze datu orokorrak nahikoa puztuak gertatzen zirelarik, nahikoa da hauen esaldiak osagaika aztertzea, hiztun aberatsenen proportzio bertsuak aurkitzeko, bereziki, esaldi luzeetan. Hala, adibidez, Iturengoak, 5 (edo +) osagaiko esaldien artean (bereen %22,1 soilik), %73,3 emango du aditza aurreratua (%6,7 hasieran; %66,7 ad. tar. gald. ad. ond.); eta soilik %26,7 atzeratua (%20,0 amaieran; %6,7 ad. tar. gald. ad. aur.). Lezamakoak, halako esaldi luzeen artean (bereen %29,9 soilik), %65,0 emango du aditza aurreratua (%5,0 hasieran; %60,0 ad. tar. gald. ad. ond.); eta soilik %35,0 atzeratua (%20,0 amaieran; %15,0 ad. tar. gald. ad. aur.). Astigarragakoak esaldi luzeon artean (bereen %17,6 soilik), %66,7 aditza aurreratua (%8,3 hasieran; %58,3 ad. tar. gald. ad. ond.); soilik %33,3 atzealdean (%25,0 amaieran; %8,3 ad. tar. gald. ad. aur.). Edo Azpeitiakoek (esaldi luzeok bereen %28,1), %66,7a aditza aurreratua (%5,6 hasieran; %61,1 ad. tar. gald. ad. ond.); soilik %33,3 atzealdean (%27,8 amaieran; %5,6 ad. tar. gald. ad. aur.).

2.3.10. Gaur eguneko prosa idatziaren egitura

MENDIBURU:	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	5,1	57,1	////////////////////////////////////		42,9	100%
2 osag.	4,0	36,4	18,2	18,2	27,3	100%
3 osag.	8,8	33,3	20,8	16,7	29,2	100%
4 osag.	8,8	25,0	45,8	8,3	20,8	100%
5 (edo +) osag.	73,4	16,4	68,7	5,5	9,5	100%
Denera:	100%	21,5	56,9	6,9	14,6	100%
Kopuruak:	274	59	156	19	40	

Mendibururen itzulpenetako datuak ez dira batere aldentzen corpus nagusiko proportzioetatik: 5 (edo +) osagaiko %14,9 esaldik du soilik aditza atzealdean; %85,1ek aurrealdean.

Aipagarria da zeinahi luzeratako esaldietan zabalagoa dela aditza aurrealdean duten esaldien proportzioa (are osagai bakarreko esaldien artean ere: %57,1 / %42,9). Denera ere nahikoa gehiago dira aditzaz hasten diren esaldiak, aditzaz amaitzen direnak baino (%21,5 / %14,6). Mendibururen proportzioak hegoaldeko beste bi idazle- en bertsuak gertatzen dira.

Aldiz, gaur egungo prosa estandarren datuak bestelakoak dira, nahiz hauetan ere badiren aldeak esaldien luzeraren arabera.

GAUR EGUNEKOA:	Es. prop.	Ad. has.	A/t/g/ond	A/t/g/aur	Ad. amai.	
Osag. 1	3,6	4,8	////////////////////////////////////	////////////////////////////////////	95,2	100%
2 osag.	8,7	3,9	2,0	25,5	68,6	100%
3 osag.	13,8	2,5	7,4	33,3	56,8	100%
4 osag.	10,5	4,8	8,1	35,5	51,6	100%
5 (edo +) osag.	63,5	0,5	19,5	41,2	38,8	100%
Denera:	100%	1,7	14,4	36,7	47,2	100%
Kopuruak:	589	10	85	216	278	

Daturik aipagarriena, duda gabe, aditzaren atzeratze orokorra: %83,9k du aditza esaldi atzealdean (%47,2k amaieran; %36,7k ad. tar. gald. ad. aur.); %16,1k soilik aurrealdean (%1,7 hasieran; %14,4 ad. tar. gald. ad. ond.). Sailez sail egin liteke konparaketa corpus nagusiko batez besteko datuekin. Zeharo hankaz gora iraulitako proportzioak. Ezin arrakastarik ukatu, azkenik, orain berrehun eta berrogeita hamar urte Aita Kardaberazek hasitako joskera eskolari, Larramendiren aurrean defendatuz 1760 inguruan «*y la gala está en posponer aun los verbos, que por lo regular caen así con más elegancia.*» hura.³⁸

Bestelakoan, nabarmentzekoa da aditza tartean eta galdegaia aditzaren aurretik daramaten esaldien proportzioen gorakada handia, esaldiak osagaiak irabazi ahala (beltzaxkaz), corpus nagusiko lagin guztiek sail honetan erakusten duten orekaren aldean.

Ba ote du, gaur eguneko prosa idatziaren erabateko iraultze honek zerikusirik, oro har darakutsan ulergarritasun arazo larriekin, batez ere esaldi luzeetan? Ez dirudi zail legi bi fenomenoak uztartzea.

2.4. Aditza zuzenean esaldi hasieran

Zuzenean aditzaz hasten diren esaldiak ia desagertzeraino iritsi badira ere gaur eguneko prosa idatzitik (%1,4 gure mostrian),³⁹ ez da oraindik hala gertatzen gaur eguneko ahozko mintzoetan (%9,4 batez beste gure corpus nagusiko lau sailen artean), edota lehenagoko ahozko edo idatzizko testigantzetan (%18,1 idazle klasikoetan; %27,9 Webster/Cerquanden bildumetan). Atentzio pixka bat eskaini nahi izan diogu sailari, batetik, zehatzago kuantifikatu nahian, zuzenean esaldi hasieran, buruzuri, agertzen diren aditz trinkoen fenomenoak, inondik ere ez existentziarik gabea, nahiz guztiz gaitzetsia izan eskola azkue-altubetarrean.⁴⁰ Atal honetan ere kuantifikatu dugu entendimentuzko aditzen pisua, aditz trinko nola konposatuen artean. Hala datuak (beltzaxketan orokorrak), corpus nagusikoak eta sailez sailekoak:

	Kopur.	%
Aditza hasieran:	640	100%
Aditz konposatuak:	602	94,1
Entendimentuzko aditzak:	212	35,2
Beste nolanhiko aditzak	390	64,8
Aditz trinkoak:	38	5,9
Entendimentuzko aditzak:	5	13,2
Beste nolanhiko aditzak	33	86,8

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	188	12	59	72	27	18	192	95	50	99	16
Ad. konp.:	92,0	100,0	84,7	97,2	96,3	83,3	99,0	96,8	78,0	93,9	93,7
Entend. ad.:	29,5	50,0	12,0	38,6	26,9	33,3	38,4	27,2	33,3	48,4	33,3
Bes.nol.ad.:	70,5	50,0	88,0	61,4	73,1	66,7	61,6	72,8	66,7	51,6	66,7
Ad. trink.:	8,0	0,0	15,3	2,8	3,7	16,7	1,1	3,2	22,0	6,1	6,2
Entend. ad.:	33,3	///////	0,0	50,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bes.nol.ad.:	66,7	///////	100,0	50,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Entendimentuzko aditzei dagokienean, beharbada da aipagarri, nola badiren batez beste %35,2 ere aditz konposatuen artean (%13,2 trinkoen artean). Baina gehiengo absolutua da beste nolanhiko aditzen saila. Desberdintasan ez dira aipagarriegiak sailez sail, kontuan izaki ez garela jokatzeko ari hiztun bakoitzaren esaldi kopuru altuegi batekin.

2.4.1. Aditz trinkoak zuzenean esaldi hasieran

Aditz trinkoei dagokienean, soilik idazleen artean aurkitu ditugu entendimentuzko aditzak (5: *Dirudi* —J.B. Agirre—, *Diote* —Duvoisin—, *Nago* eta *Daukat* —hau bi bider; J. Etxepare—). Bestelakoak, 33, aditz arruntak dira. Maiz, *izan* aditz kopula soilak. Denera, aditzek hasten diren esaldien %5,9. Aztertu baiezko esaldi nagusi deklaratuak osagarri guztien,⁴¹ %0,85. Ehuneko bat eskas. Kopuru txikia, baina ez baztergarria. Gainera, gaur eguneko ahozko hizkeren artean, zuzenean aditzek hasten diren 260 esaldien artean, badira %8,1 ere.

Idazleen artean ere badaude desberdintasan nabarmenak. Gure moztan batera kasurik aurkitu ez dugun bezala Axularrengan (nahiz badiren *Gero-an*),⁴² Mogelen kasua gertatzen da aipagarriena gure moztan, 9 esaldi ere hasten baititu zuzenean aditz trinkoz, oro har aditzek hasten dituen 59 ugarien %15,3; aztertu bere baiezko 180 esaldi nagusi deklaratuak eta osagarri guztien, %5; eta ez genduzko esango kopuru hau oso urrutiko dagoenik, ahozko erabileretatik.

J. Etxeparengan ere aurkitzen ditugu aztertu moztan hiru esaldi entendimentuzko aditz trinkoz hasiak, oso proportzio altua, %16,7a, aditzek hasten dituen esaldien

Mendibururen itzulpenetako datuak ez dira aipagarriak beste idazleen proportzioen artean. Zuzenean aditz trinkoz hasitako 6 esaldiak (entendimentuzkorik ez), %10,2 dira aditzaz hasten direnen artean; eta aztertu guztien, %2,0. Gaur egungo prosan, ez dugu aurkitu aditz trinkoz hasitako esaldi alerik, oro har aditzaz hasten ausartzen diren apurren artean.

2.5. *Ba-* aurrizki baieztatzaile bidezko esaldiak

Dio teoria kanonikoak, fundamentu handirik gabe ere bai, halako esaldietan, *ba-* aurrizkiak hartzen ote duen esaldiko pisu errematikoak, galdegaitasuna. Ez da trikimaina bat baino, justifikatzeko, halako aditzek zuzenean esaldi hasieran edo bederen aurrealdean agertzeko duten joera nabaria,⁴³ nahiz eta maizenik esaldiko pisu errematikoak aditz honen ondoretik eman. Hala, badirudi *ba-* aurrizkiaren erabilera dela (besteak beste) hiztun euskaldunak maiz darabilen errekurtsioa aditz trinkoa inolako eragozpenik gabe aurreratu ahal izateko esaldian.

Aparte zenbatu ditugun esaldi hauek hiru sailetan banatu ditugu: nagusia, galdegaita nabarmen aditz ondoretik daramaten esaldiekin; bigarrena, aditza amaieran erakusten dutenekin; eta hirugarrena, *bestelako*en saila, batez ere, esaldi barreneko aditzak berak hartzen duenean esaldiko pisu errematiko nagusia, edota ere inoiz, zail izan denean ebazten, esaldiaren pisu errematikoak aditzaren aurrean doan, ondorenean, edota bietan banatua. Hauek datu orokorrak:

	Kopur.	%
Ba- aurrizkidun aditz trinkoak:	193	100%
Galdegaita aditz ondoretik:	165	85,5
Aditza amaieran:	20	10,4
Bestela:	8	4,1

Datuak ez dira oso desberdinak sailez sail, ez bada, bere xumean, gaur eguneko hiztun jantziaren artean nabari den esaldi amaierako aditzen gorakadaxoarengatik:

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	49	4	8	0	12	25	40	47	21	28	8
Gal/ad/on:	95,9	100,0	87,5	0,0	100,0	96,0	95,0	85,1	71,4	67,9	75,0
Ad. amai.:	4,1	0,0	12,5	0,0	0,0	4,0	0,0	8,5	19,0	28,6	25,0
Bestela:	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	6,4	9,5	3,6	0,0

(43) Bada nolana, iparraldean, hegoaldean baino joera nabarmenagoa (gure laginetan nabarmen izan ezin duguna horregatik), *ba-* aurrizkia erasteko ia edozein aditz trinkori ere, hau esaldiaren amai aldera eman arren. Joera ez da soilik gaur egungoa. Jada P. Urtek 1712an idatzia uzten duen gramatikari, aditz trinkoen paradigma ia guztiak ematen dira *ba-* aurrizkiari josirik. Eta gerora, maiz errepikatzen da erabilera hau ia derrigorrezko bezala XIX mendeko iparraldeko gramatikari gehientsuenen lanetan (ik. Intxauspe, 1856 eta 1858an; Darthayet, 1867 eta 1876an; Gèze, 1873an; edota Van Eys, 1879an.)

Mendibururen itzulpenetan, eta gaur eguneko testuetan ere, ez da aurkitzen huez bestelako daturik, ezpada *ba-* bidezko esaldi beraien ugaritasun edo urritasunarena. Corpus nagusian %4,1 baldin badira esaldiok, Mendiburugan proportzioa doblea baino gehiago da (%8,5; 28 esaldi); eta gaur eguneko testuetan, erdia (%2,3; 17 esaldi).

2.6. Ondorioz, aditza esaldi aurrealdean

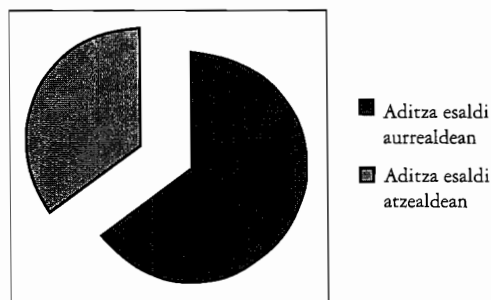
Orain arte jasotako datuak pixka bat globalizatu nahian, bi sail soiletan bildu ditugu aztertu esaldi nagusi guztiak. Lehen, oro har, aditza esaldiaren aurrealdean (eta esaldiko pisu errematikoa, aditzaren ondoretik edo) emango luketen esaldiekin:

- aditzaz hasitako esaldiak
- aditza tartean izanik, galdegaia nabarmen aditz ondoretik erakusten dutenak
- eta baita ere, *ba-* aurrizki bidez osatutako esaldien artean, galdegaia nabarmen dutenak aditzaren ondoretik.

Bigarren sailean, berriz, aditza esaldi atzealdean edo leramaketan esaldiekin:

- aditzaz amaitutako esaldiak
- aditza esaldi barrenean izanik ere, galdegaia nabarmen dutenak aditz honen aurre justuan.
- eta *ba-* atzizki bidezko esaldien artean aditzaz amaitutakoak

Hala sailkatu ditugu 4.410 esaldi, denera aztertutako 4.681en %94,2.⁴⁴ Proportzio global hauek, bestetarako baino gehiago balioko digute *grosso modo* ezagutzeko corpus nagusiko zenbat esaldi ematen diren gaur eguneko teoria azkue-altubetar kanonikoaren babesean, eta zenbat, babes honetatik kanpo, gehiago edo gutxiago anatemizatuen artean. Proportzioak ondo jakingarriak gertatzen dira:

	Kopur.	%
Esaldi kopuru aztertua:	4.410	100%
Aditza aurrealdean [hasieran (640) + ad. tar. gald. ad. ond. (2044) + <i>ba-</i> gald. ad. ond. (165)]:	2.849	64,6
Aditza atzealdean [amaieran (1.262) + ad. tar. gald. ad. aur. (279) + <i>ba-</i> ad. amaieran (20)]:	1.561	35,4

(44) Kanpoan urzi ditugu beraz 271 esaldi: aditza tartean eramanda, sailkatu ezin genituen esaldiak galdegaia honen aurre edo atzean izateagarik (263 esaldi), edota *ba-* aurrizkidun esaldien artean, bestelako sailean zenbatu ditugun 8 esaldiak.

Urruti handirik gabe, proportzio horiek hurbil dakizkioke euskarazko esaldiaren egiturari. Esaldi nagusien bi herenen inguruak (%64,6) erakusten du aditza esaldi aurrealdean emana, eta esaldiaren pisu informatiboa, oro har, amaiera aldera, gaur eguneko teoria kanonikoak dioenez bestela. Eta soilik heren baten inguruak (%35,4) erakusten du aditza esaldi amaiera aldera emana (hauetako gehientsuenak, amaieran bertan, %80,8).

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	1.001	166	177	244	236	178	693	686	680	1.169	185
Ad. aurre.:	72,0	56,0	85,3	93,0	57,2	64,6	71,1	56,1	60,0	63,4	55,7
Ad. atze.:	28,0	44,0	14,7	7,0	42,8	35,4	28,9	43,9	40,0	36,6	44,3

2.6.1. Datuak sailez sail

Datu horiexek errepikatuko dira, aldaera harrigarriegirik gabe, sailez sail corpus nagusian, nahiz badiren desberdintasun aipagarriak:

Sail guztietan dira gehiago aditza aurreratzen duten esaldiak atzeratzen dutenak baino. Areago idazleen artean, edota Webster / Cerquanden bildumetan. Gutxiago mintzo apalenetan (*Euskalkiz euskalki*, edo euskaltzainen laburrak).

Baina idazleen artean badira desberdintasun nabarmenak. Iparraldekoek parekotasun gehiago erakusten dute bi sailen artean. Hegoaldekoengan, gehiengoa erabatekoa da aditza aurreratzearen alde. Mendibururen itzulpenetako proportzioak ere, nahikoa hurbilduko zaizkie hegoaldeko zifrei.

Aipagarriak dira *Euskalkiz euskalki* saileko hiztunen arteko diferentziak. Hiztun jorienek (gure bi baremoen arabera), askoz ere joera handiagoa dute aditza esaldi aurrealdean emateko (ipar edo hegoan): Sara, %60,3 / %39,7; Zuberoa, %60,0 / %40,0; Baigorri, %80,2 / 19,8; Helera, %62,9 / %37,1; Mundaka, %71,6 / %28,4; Gorozika, %65,5 / %34,5 -nahiz hau nahiko apala den-. Aldiz, hiztun edo hizketa-rik apalenek, denak hegoaldekoak, zeharo iraultzera ere iristen dira proportzioak. Hala, Iturengoak, esaldien %57,7n emango du aditza aurrealdean, eta %42,3n atzealdean. Lezamakoak %45,7 soilik aurrealdean, eta %54,3 atzealdean; Astigarragakoak, %26,5 baino ez aurrealdean, %73,5 atzealdean; iraulienik Azpeitiakoek, %23,1 soilik, aditza aurrealdean daramaten esaldi multzoan, %76,9 aditza esaldi atzealdean daramatenak. Datuok, aipatu bezala, badute zerikusirik, hiztun hauengan esaldi laburrek duten ugaritasunarekin, luze eskasen aldean. Eta ez dirudi beste misterio handiagorik dagoenik.

Aipagarria da ere euskaltzainen saila, nahikoa desberdinak baitira, bi euskaltzainen datuak.⁴⁵ Haritzelharrenak bat datozen bitartean idazleen edo hiztun jantziaren proportzioekin (%69,4 aditza aurrealdean / %30,6 aditza atzealdean), Satrustegirenak askoz parekatuagoak dira (%52,3 / %47,7).

Satrustegiren kasuan bezala, *Eskola legea*-ren debatean badira hiru hiztun nahikoa datu parekatuak erakusten dituztenak, nahiz hirurak ondo hizketa aberatsekoak izan.

(45) Nahiz biek ere hizketa maila nahiko apalak erakutsi gure bi baremoen arabera.

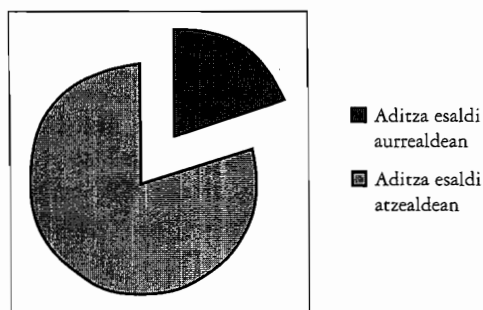

Hirurak gazteak, bi zuzenean euskarazko irakaskuntzari lotuak, beren hizketaldiak entzunda, ziur esan liteke hirurengatik, guztiz zaintzen dutela beren mintzoa, eta, pentsatzekoa da, hala egin lezaketela gaur eguneko ordenazio topikoen inguruan ere; agian, Satrustegiren kasuan bezala.

Aipagarria da *Krisia* debateko euskaldun berri baten baten mintzo apala, euskarazko tradizioaren zeharo kontrakoa: %29,2 esaldi aditza aurreratuz; %70,8 atzeratuz, gaurko kanon altubetar idatzitik hurbil.

2.6.2. Gaur eguneko prosa estandarren ratio aditz atzera zaleak

Eskola azkue-altubetarrean hezita, ezin besterik espero.

	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
Kopuruak:	605	145	188	272	301
Ad. aurre.:	18,2	29,7	15,4	14,0	80,4
Ad. atze.:	81,8	70,3	84,6	86,0	19,6

Gehiengoak zeharo irauliak. Hainbat gehiago zenbat eta prosa estandaragoan. Zertxobait gutxiexago prosa literarioagoan, alde handirik gabeen. Zer esan, ezpada, gaur eguneko prosa estandarizatu (super)aberatsak, hizketa pobreenaren pobreenak emango ez lituzkeen ordenazio ratioak erakusten dituela baino. Bestela esan, gaur eguneko prosa idatzi estandarri aplikatzen zaizkion ordenazio ereduak, direla, soilik esaldi laburren, pobreenen, artean aurki litezkeen ordenamendu ereduak. Eta etxe orratzik inon altxa ezin bada, txabola apalentzako pentsatutako zimenduetan, hemen ere etxea amildu egin ohi da.

3. Mendeko esaldiak

Espazio berezia eskaini diegu gure azterketan mendeko esaldiei. Joskera eskola azkue-altubetarrak zehatz agintzen du, 1.891ko Azkueren *Euskal-Izkindeaz* geroztik, mendeko esaldiko aditzak, eta honi erantsitako elementu mendekotzaileak, itxi / amaitu behar duela, derrigorrez, esaldia. Arauaren funtsa arakatu nahi izan dugu euskal joskeran. Eta horretarako, hiru multzo desberdinetan sailkatu ditugu gure mostako mendeko esaldiak, pentsatuz, bakoitzak joskera ezaugarri bereziak erakuts

zitzakeela: aditz jokatu bidezko mendeko esaldiak (salbu erlatiboak);⁴⁶ soilik aditz jokatugabeaz osatutakoak; eta azkenik, aditz jokatu bidezko erlatibozko esaldiak.

3.1. Aditz jokatu bidezko mendeko esaldiak

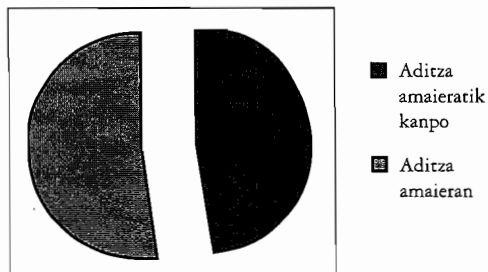
Hasieratik baztertu ditugu mendeko esaldien artetik zenbait partikularen bidez zabaltzen zirenak (batez ere, *zeren, ze, ...* kausalez) beste inolako aurrizki / atzizkirik erantsi gabe aditz laguntzaileari. Halakoak, gehiegi ez, esaldi nagusien artean sailkatu ditugu, eta partikula, konjuntzio kausal modura kontsideratu. Hala ere, mendeko esaldien artean kontatu ditugu, batez ere mendebaldean ohiko diren, zehar galdera atzizki gabeak.

Beste guztiak bi sailetan banatu ditugu. Nagusia, soilik aditzari erantsitako aurrizki (*bait-*), edo atzizki [*-(e)n...*, *-(e)la...*] bidez osatu esaldiekin. Bestea, murritzagoa, halako partikula mendekotzaileez gain, esaldi buruan beste partikularen bat erakusten zutenekin.⁴⁷

Partikula mendekotzaile bidez osatutako esaldien sail nagusian, aparte banatu ditugu baiezko eta ezezko esaldiak. Bereziki kuantifikatu nahi genuen, aditzaren inbertsio ezaren fenomenoaz ezezko esaldien artean. Eta hauen artean, salbuespen bezala, batere osagarririk erakusten ez zuten esaldiak ere zenbatu ditugu (beste sail guztietan osagarridunak soilik).

Sail guztiak banatu ditugu bi multzotan: esaldi *hautsiak*, aditzaz amaitzen ez direnak (kanonak dioenaz bestela), eta *hautsigabeak*, aditzaz amaituak. Esaldi *hautsiak* ere bi azpisailetan banatu ditugu, aditza hasieran edo barrenean zeramatenen artean.

3.1.1. Soilik *bait-* aurrizki edo atzizki bidezko mendeko baiezko esaldi osagarridunak

(46) Hala ere, sail honetan zenbatu ditugu erlatibozko egituren bidez osatzen diren denborazko mendeko esaldiak, moduzkoak, edo konparatiboak; hauek erlatibozko esaldien sailetik kanpo utziz.

(47) *Zeren, ze, ...* eta kidekoak batez ere; baina baita ere adibidez, *nabiz (eta)* edo *nola / zelan* bezalako partikula bidezkoak, hauek esaldi konpletibo hutsak osatzen zituztenez (eta ez zehar galdera soilak).

	Kopur.	%
Esaldi kopuru aztertuta:	1.880	100%
Hautsiak:	901	47,9
Aditza esaldi hasieran:	230	25,5
Aditza esaldi amaieratik kanpo:	671	74,5
Hautsigabeak:	979	52,1

Corpus nagusiko datu orokorrak, 1.880 esaldi aztertuta. Erdi eta erdi dira ia, mendeko esaldi hautsi eta hautsigabeak, erdizka betez, soilik, agindu kanonikoa. Bestalde, hautsien arteko laurden bat ere hasten da zuzenean aditzaz (guztien %12,2a), proportzio ez batere mesprezagarria. Datuak sailez sail:

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	598	111	107	120	108	152	187	156	242	649	48
Hautsiak:	55,7	33,3	59,8	73,3	45,4	62,5	46,5	46,8	43,0	43,1	50,0
Ad.es.has.:	30,0	18,9	51,6	38,6	20,4	16,8	44,8	24,7	17,3	15,4	50,0
Ad.tartean:	70,0	81,1	48,4	61,4	79,6	83,2	55,2	75,3	82,7	84,6	50,0
Hautsiga:	44,3	66,7	40,2	26,7	54,6	37,5	53,5	53,2	57,0	56,9	50,0

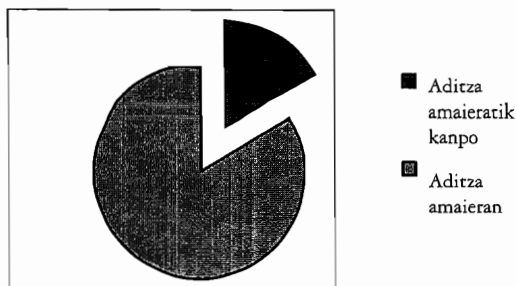
Sail guztietan dugu esaldi hautsi / hautsigabeen arteko oreka. Sail bakoitzaren barne, ordea, idazleen artean ikus litekeen bezala, ez dira berdinak hiztun guztien datuak. Idazleen artean Axular ageri da aditz atzera zaleena, Duvoisin orekatuxeagoa, eta beste hiru idazleak hautsi zaleagoak, Etxepare barne. Websterren bilduma ere (apalagoa, bi baremoen arabera) aditz atzera zaleagoa da (soilik %36,8 hautsia), eta Cerquandena (jantziagoa edo), orekatuagoa (%53,2 hautsi). Bi euskaltzainen datuak ere oso desberdinak dira: Haritxelhar, %72,7 hautsi; Satrustegi, %66,7 hautsigabe. Esaldi nagusietan gertatu bezala, osagaikako azterketa batek egingo digu argi gehixeago, esaldi hauen joskera joeren gainean (ik. aurrerago 3.1.5. atala).

3.1.1.1. Mendeko esaldi hautsien aditza hasieran / tartean

Aldatzen da zertxobait ratio hau sailez sail; eta pentsatzekoa da, aldaerek ere ba ote duten zerikusi estua hiztun bakoitzak esaldi nagusiak ere aditzaz hasteko duen joera handiago edo eskasagoarekin.

3.1.1.2. Gaur egungo testuak, desberdinak

Mendibururen itzulpenek, puntu honetan ere, nahikoa datu orekatuak dituzten bitartean, diferentzia nabarmenak, pentsatzekoa zen bezala, gaur eguneko prosa estandarra aztertzean aurkitu ditugu:

	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
Kopuruak:	244	73	80	91	175
Hautsiak:	16,8	27,4	17,5	7,7	54,3
Ad.es.has.:	17,1	25,0	14,3	0,0	24,2
Ad.tartean:	82,9	75,0	85,7	100	75,8
Hautsiga.:	83,2	72,6	82,5	92,3	45,7

Askoz nabarmenagoa da gaur egungo prosa idatzian, aditzak atzeratzeko joera mendeko esaldietan ere, beste inongo, inoizko edo inolako euskaretan baino. Joera hainbat nabarmenagoa, beharbada, zenbat eta prosa estandarizatuagoa, molde literarioetatik urrutiagokoa. Hori da, joskera eskola azkue-altubetarra.

3.1.2. Soilik *bait-* aurrizki edo atzizki bidezko mendeko ezezko esaldiak

Kontutan harturik mendeko esaldi osagarri gabeak ere:

	Kopur.	%
Esaldi kopuru aztertua:	312	100%
Hautsiak:	255	81,7
Hautsigabeak:	57	18,3

Erabatekoa da esaldiak hautsi eta inbertsioa mantentzen duten esaldien gehien-go, nahiz ez mesprezagarria inbertsioa garatzen ez duen %18,3. Datuak sailez sail:

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	94	17	15	7	20	35	22	18	51	125	2
Hautsiak:	75,5	58,8	66,7	71,4	80,0	85,7	77,3	88,9	76,5	88,8	50,0
Hautsiga.:	24,5	41,2	33,3	28,6	20,0	14,3	27,7	11,1	23,5	11,2	50,0

Ez dute alde handirik erakusten sailek beren artean; eta esaldi kopuruaren murriztean, ez da kasua hitzunez hitzun abiatzea, nahiz agian ohargarriak diren Axular edo Mogelenak bezalako datuak. Websterrek ere soilik %42,9 ematen du hautsirik, Cerquandek, aldiz, %93,3.

3.1.2.1. Gaur eguneko prosaren datuak

Bada desberdintasunik corpus nagusiaren aldean:

	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
Kopuruak:	37	19	12	6	43
Hautsiak:	54,1	63,2	50,0	33,3	44,2
Hautsiga.:	45,9	36,8	50,0	66,7	55,8

Datuotan ere suma liteke, aditza nonahi atzeratzeko joeraren eragina, nahiz apalagoa Lertxundiren kasuan. Mendibururen itzulpenetako datuak ere kuriosoak dira.

3.1.3. Batera aurrepartikulaz eta *bait-* aurrizki edo atzizki bidez osatutako aditz jokatu bidezko mendeko esaldiak

Kontutan hartu behar halako esaldiak ez direla erabiliegiak ahozko hizkeran, nondik kopuruaren murriztzak, idazle klasikoetan salbu:

	Kopur.	%
Esaldi kopuru aztertua:	142	100%
Hautsiak:	89	62,7
Aditza esaldi hasieran:	25	28,1
Aditza esaldi amaieratik kanpo:	64	71,9
Hautsigabeak:	53	37,3

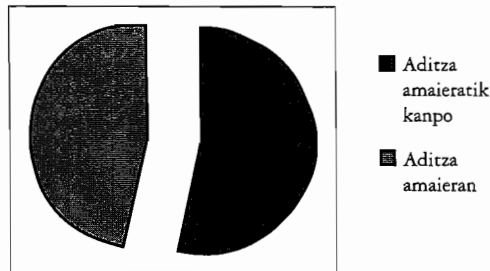
Sailez sail berriz:

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	104	68	2	22	8	4	17	2	7	10	2
Hautsiak:	63,5	57,4	50,0	81,8	50,0	100,0	70,6	0,0	85,7	40,0	50,0
Ad.es.has.:	24,2	17,9	0,0	27,8	50,0	50,0	33,3	0,0	33,3	50,0	100,0
Ad.tartean:	75,8	82,1	100,0	72,2	50,0	50,0	66,7	0,0	66,7	50,0	0,0
Hautsiga.:	36,5	42,6	50,0	18,2	50,0	0,0	29,4	100,0	14,3	60,0	50,0

Gaur eguneko prosaren mostran, ez dugu halako esaldi bakar bat baino aurkitu, berau hautsia, Lertxundigan. Mendiburuk zazpi ditu, eta 5 hautsi (%71,4; batere ez esaldi hasieran).

3.1.4. Aditz jokatu bidezko mendeko esaldien datu globalak

Hautsi eta hautsigabeen bi multzo soiletan bildu ditugu orain arteko mendeko esaldi guztiak, erradiografia legez:

	Kopur.	%
Esaldi kopuru aztertua:	2.334	100%
Hautsiak: bai. atz. (901) + ez. atz. (255) + aur. part. eta atz. (89):	1.245	53,3
Hautsigabeak: bai. atz. (979) + ez. atz. (57) + aur. part. eta atz. (53):	1.089	46,7

Proporzio hauek ez dute ezer asko aldatzen hasieratik genuen inpresioa, esaldi hautsi eta hautsigabeen arteko kopuru parekotasunaz. Nahiz orain, gehiengo zertxobait makurtu hautsien alde. Datuak sailez sail ondokoak, antzeko ondorioak erakusten dituztenak:

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	796	196	124	149	136	191	226	176	300	784	52
Hautsiak:	59,0	43,9	60,5	74,5	50,7	67,5	51,3	50,6	49,7	50,4	50,0
Hautsiga.:	41,0	56,1	39,5	25,5	49,3	32,5	48,7	49,4	50,3	49,6	50,0

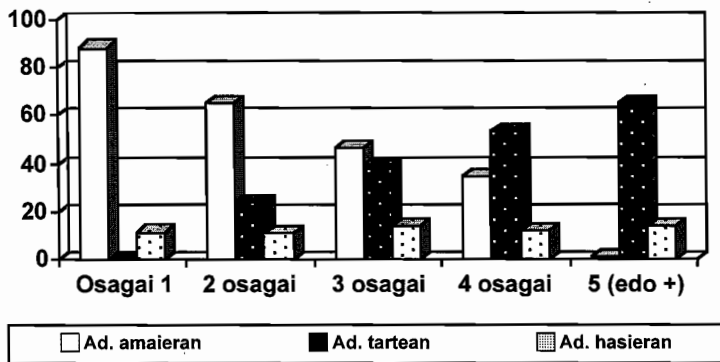
Oreka orokorra nabarmena da, nahiz badiren hitzunik hainbeste erakusten ez dutenak, alde batera edo bestera

3.1.4.1. Gaur egungo prosaren kontrastea

Mendibururen itzulpenetan ere, esaldi hautsi eta hautsigabean parekatzea gertatzen den bitartean (%52,9 hautsi, %47,1 gabe); ezin nabarmenagoa da gure mostra guztien kontrastea, gaur eguneko prosaren datuekin. Gure hiru mostretan, batez beste, soilik %22,0 esaldi hautsi; %78,0 gabe. Ez da inola ere parekotasunik, nahiz hau hurbilago dagoen Lertxundigan (%35,5 hautsi, %64,5 gabe), urrunago, *Egunkaria*-koan (%21,7 hautsi, %78,3 gabe), eta desoreka absolutua *Argia*-ko testu didaktikoan (%9,3 baino ez hautsirik, %90,7 gabeak).

3.1.5. Osagaika aditz jokatu bidezko mendeko esaldiak

Esaldi nagusietan gertatu bezala, guztiz esanguratsuak dira osagaikako azterketaren emaitzak. Atal honetan aztertu ditugu corpus nagusiko aditz jokatu bidezko baiezkotako eta mendeko 1.880 esaldi osagarriak. Datu orokorrak segidako taulan, esaldi nagusietan egin dugun gisara antolatuak, osagaikako bost/zazpi ilaratan, eta lau zutabetan: (lehenengoan esaldi kopuruaren ehunekoak, esaldi kopuru osoari begira; eta hurrengo hiruretan, aditza hasieran, tartean edo amaieran daramaten esaldien portzentaik horizontalen, osagai kopuru bereko esaldiei begira):

	Es. prop.	Ad. has.	Ad. tart.	Ad. amai.	
Osag. 1	23,5	11,3	///////	88,7	100%
2 osag.	22,0	10,7	23,7	65,6	100%
3 osag.	14,8	13,7	39,9	46,4	100%
4 osag.	11,2	11,9	53,3	34,8	100%
5 (edo +) osag.	28,6	13,6	65,2	21,2	100%
Denera:	100%	12,2	35,7	52,1	100%
Kopuruak:	1.880	230	671	979	

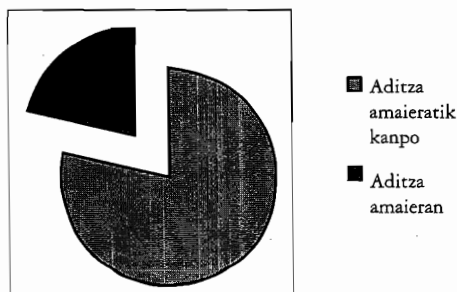
Garrantzi berezia dute, aditza tartean, eta aditza amaieran zutabeetako proportzioen garapenek (beltzaxketan), mendeko esaldia osagaiak irabazten doan ahala. Zuzenean aditzaz hasten diren esaldien proportzioak aldiz, aldaketa handirik gabe

mantentzen dira esaldien luze-laburren arabera. Aditza amaieran daramaten esaldien kopurua, %88,7tik osagai bakarreko esaldietan, mailaz maila erortzen da osagaiak erantsi ahala, %21,2 soileraino 5 (edo +) osagaiko esaldietan, zeinetako %78,8 diren hautsiak. Osagai bakarreko esaldietan, ez da batere mesprezagarria, zuzenean aditzaz hasten den %11,3ko esaldi hautsien kopurua. Eta 2koetan, esaldi hautsi / hautsigabeen oreka, artean azken hauen alde badago ere (%34,4 / %65,6), jada 3 osagaitik gorako esaldietan, alderantziz gertatzen da: 3rekin %53,6 hautsi / %46,4 hautsigabe; 4rekin %65,2 / %34,8; eta 5 edo gehiagorekin, aipatu %78,8 / %21,2. Eta izan ere, aditza tartean daramaten esaldien proportzioa nabarmen doa gora, esaldiek osagaiak irabazten dituzten heinean, %23,7tik 2 osagaiko esaldietan, 5 edo gehiagoko %65,2raino.

Ezin erlazio argiagoa, mendeko esaldiotan ere, esaldien luzera eta aditz gunearen artean. Nahiz, hala ere, hiztunak beti duen aukera, agi danean, esaldia hautsia edo hautsigabea emateko (komentziara?) osagai bakarreko esaldian, nola 5 edo gehiagokoan. Eta aldeak badiren arren, sailez sail eta hiztunaz hitzun jarrai liteke *aditza amaieran* eta *tartean* proportzioek erakusten duten garapen kontrajarria esaldiek osagaiak irabazi ahala. *Aditza hasieran* zutabeak ez du halako garapenik, hiztun bakoitzak duen arren, zaletasun gehiago edo gutxiago, aditzak zuzenean emateko esaldi hasieran. Garapen bera dute Mendibururen itzulpenetako datuek, eta ere gaur eguneko prosa estandarrenek, beren neurrian izango bada ere.

3.2. Aditz jokatugabe bidezko mendeko esaldiak

Ez ditugu kontuan hartu esaldi osagarriak baino. Eta ez dugu bereizketarik egin, beste aditz baten osagaiak, edota izenaren osagaiak zirenen artean. Ez dugu ere kasuan bereizketarik egin, baiezko eta ezezko esaldien artean. Ez eta ere, aurre partikula bidez osatzen diren esaldi apurrekin (*nahiz* partikula bidezkoak gehienak). Ezaguturik, Azkue-Altuberen joskera legea esaldi hauetako aditza ere esaldi amaierara bidaltzen, jakin nahi izan dugu, zenbatek betetzen zuen legea. Eta betetzen ez zutenen artean, bereizi ditugu, aditzaz hasten zirenak, eta aditza esaldi barranean zutenak:

	Kopur.	%
Esaldi kopuru aztertua:	1.763	100%
Hautsiak:	376	21,3
Aditza esaldi hasieran:	173	46,0
Aditza esaldi amaieratik kanpo:	203	54,0
Hautsigabeak:	1.387	78,7

Oso nabarmena da esaldi hautsigabeen gehiengoa, baina bost esalditik bat baino gehixeago ematen da hautsia corpus nagusian, eta datua ez da baztergarria. Are gutxiago, ikusiko dugun bezala, esaldi hauek osagaika aztertzen ditugunean. Bestelakoan, azpimarragarria da, nola esaldi hautsien artean, ia erdiak ere badiren (%46,0), zuzenean aditzaz hasten direnak (aztertu guztien %9,8). Sailez saileko datuak kurio-soak gerta litezke, jabetuz gero zein sailetan ematen diren esaldi hautsien proportzio altuenak, nahiz denak ere hein bere batekoak izan:

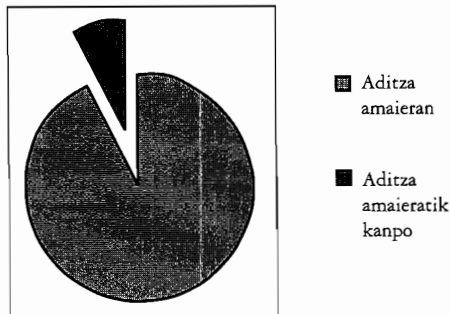
	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	665	124	129	132	97	183	186	208	190	477	37
Hautsiak:	18,8	6,5	28,7	26,5	12,4	18,0	24,2	24,0	32,1	18,9	13,5
Ad.es.has.:	48	87,5	43,2	45,7	58,3	42,4	55,5	54,0	45,9	42,2	20,0
Ad.tartean:	52,0	12,5	56,8	54,3	41,7	57,6	44,4	46,0	54,1	57,8	80,0
Hautsiga.:	81,2	93,6	71,3	73,5	87,6	82,0	75,8	76,0	67,9	81,1	86,5

Hiztun arruntaren artean aurkitzen dira, esaldi hautsien proportzio nagusienetakoa (Webster / Cerquand, *Euskalkiz euskalki, Krisia*). Bestelakoan, guztietan errepikatzen dira multzo paretsuak, aditza hasieran eta tartean daramaten esaldi hautsien artean (salbu euskaltzainen eskasean). Idazle klasikoaren artean, badira horregatik, desberdintasunak. Axular da, betiko moduan, aditza gehien atzera zale; hegoaldekoak, aldiz, hautsi zaleenak. Mendibururen itzulpenak, kurioso asko, oso aditz atzeratze zaleak dira alor honetan, neurri ia Axulartarretaraino (%7,4 soilik hautsi / %92,6 gabe).

3.2.1. Gaur eguneko prosa idatziaren datuak

Alderik nabarmenena, gaur eguneko testuen aurrean gertatzen da, zenbaitetan esaldi hautsiak ia desagertzearaino iritsiak direlarik. Lertxundigan oraindik proportzio Axulartarrak-edo aurkitzen baditugu ere, hauek bazterreraino erortzen dira testu estandaragoetan:

Denera hautsiak aurkitzen ditugun 18 esaldien artean, soilik 3 (%16,7a) hasten da zuzenean aditzaz (guztien %0,5a).

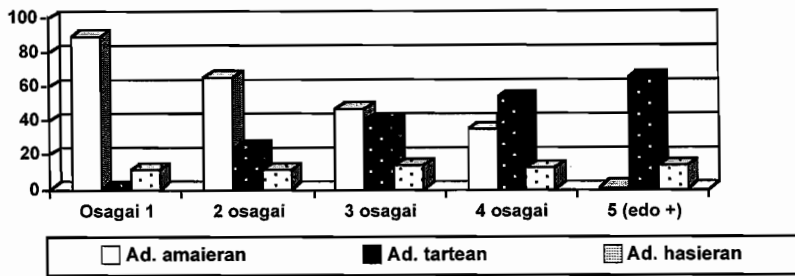

	Ga/eg	Lertx	EEgu	Argia	Mend
Kopuruak:	558	152	173	233	285
Hautsiak:	3,2	6,6	2,9	1,3	7,4
Ad.es.has.:	16,7	20,0	20,0	0,0	61,9
Ad.tartean:	83,3	80,0	80,0	100	38,1
Hautsiga.:	96,8	93,4	97,1	98,7	92,6

3.2.2. Mendeko esaldi jokatugabeak osagaika

Argigarriak dira, berriro, osagaika eginiko azterketak:

	Es. prop.	Ad. has.	Ad. tart.	Ad. amai.	
Osag. 1	47,1	6,1	///////	93,9	100%
2 osag.	22,6	7,5	10,8	81,7	100%
3 osag.	12,1	11,7	21,6	66,7	100%
4 osag.	6,6	12,0	29,1	59,0	100%
5 (edo +) osag.	11,5	29,1	36,5	34,5	100%
Denera:	100%	10,2	11,2	78,7	100%
Kopuruak:	1.763	179	197	1.387	

Oso nabarmena da, espero zitekeen bezala, esaldi hautsigabeen beherakada, hauei osagaiak erantsi ahala, gutxiengo nabarmena izatera iristeko 5 (edo +) osagaikoen artean. Datu globalak ez badira hautsi zaleagoak, da, aditz jokatugabez osaturiko esaldi luzeen eskasiagatik, osagai bakarra edo bi erakusten dituen esaldi gehiengo absolutuaren aldean (%70,9a bien artean). Esaldi amaierako aditzen beherakada, nolana, ez da aditz jokatu bidezkoetan bezainbestekoa. Ohartzekoa da esaldi hauen artean igoera proportzionala ez dela bakarrik gertatzen aditza tartean duten esaldien artean, baizik eta, baita ere, aditza hasieran dutenetan, hauek osagaiak irabazten doazen ahala. Eta ezaugarri guztiok errepikatzen dira, hala hola, sailez sail, esaldiek osagaiak irabazi ahala, zenbaitetan oso proportzio berezietara iritsiz (Webster / Cerquanden bilduman %70,0 esaldi hautsi lau osagaikoen artean, %90,0 5 (edo +)koenetan; *Euskalkiz euskalki* sailean %64,3 hautsi 3 osagaikoen artean, 5 (edo +)koen artean 10etik 9). Gaur eguneko prosaren proportzioek ez dute ia alderik erakusten esaldien luzeraren arabera ere (nahiz bai zertxorenbait: %86,5 hautsigabe 5 (edo +) osagaikoen artean).

3.3. Erlatibozko esaldiak

Sail aparte batean bildu ditugu, aditz jokatu bidezko erlatibozko esaldiak, izenaren osagaiak, ustez, jokaera berezia erakusten zutela beste era bateko mendeko esaldien aldean.⁴⁸ Jokaera zurrunagoa-edo, buru nominal independente bati lotuta

(48) Esan bezala, ez ditugu erlatiboen artean zenbatu (mendeko esaldi arrunten artean baizik) zenbait erlatibozko esaldi egitura fosilizaru edo, beste kategoriaren bateko mendeko esaldiak osatzen dituztenak (moduzko, konparaziozko, ...[-(e)n baino ... -ago; -(e)n bezain ...; -(e)n bezala itxurakoak]. Mendeko esaldi arrunt bezala zenbatu ditugu ere, denborazko esaldi nominalizatuak [-(-e)nean, -(e)netik, ...], erlatibozko egiturak izan arren, fosilizaruak edo kontsidera litezkeen neurrian. Hala ere, erlatibozko esaldi bezala zenbatu ditugu, beste hainbat esaldi moduzko edo denborazko, buru nominal hainbat argiagoa erakusten dutenak [-(-e)n moduan; -(e)n legez; -(e)n egunean; -(e)n momentuan, ..., itxurakoak].

zeuden neurrian, eta ez zuzenean aditzari. Eta hauen artean sail desberdinak osatu ditugu.⁴⁹

3.3.1. Izenburuaren ezkerretik hasitako erlatibo arruntak

Denera 584 esaldi erlatibo jaso ditugu gure corpus nagusian, beren izenburuaren ezkerretik hasiak. Hauetako 557 (%95,4) gertatzen dira kanonikoak (hau da, erlatibo-zko esaldia osorik ematen dutenak izenburuaren ezkerretik aditzaz eta *-(e)n* erlazio atzizkiarekin). Baina beste 27 esaldik (%4,6), nahiz izenburuaren ezkerretik hasi, artean erakusten dute osagarriaren bat izenburu horren ondoretik ere (2 adibide idazle klasikoaren artean; 25 ahozko testigantzetan). Halakoak, aipatu ere ez dira egin orain artean euskalarien artean gaitzesteko baino. Hala ere, izan, badira, eta guztien %5aren ingurukoak izan arte.⁵⁰ Halakorik batere ez gaur eguneko prosaren corpusean.

Bitxiki, agertu zaizkigu corpus nagusian beste hiru esaldi ere (ahozkoak; 587ren artetik %0,5 beraz), elementuren bat tartekatzen dutenak *-(e)n* erlazio atzizkia eta ondoko izenburuaren artean. Halakoak, marjinalagoak dira, zalantzarik gabe.⁵¹

3.3.2. Izenburu mugatuaren ondoretik emaniko erlatiboak

138 esaldi aurkitu ditugu gure corpus nagusian izenburu mugatu baten ondoretik emanik, eta bi sailetan banatuak. 117 *-(e)n*... erlazio atzizki deklinatu bidez emanikoak (47 idazle klasikoaren artean; 70 ahozko testigantzetan);⁵² eta 21 atzizki mendekotzailea izateaz gain aurrepartikula anaforikoren bat ere badarabiltena (*zeinismo* bidezkoak nolabait esan; 14 idazle klasikoaren artean; 7 ahozko testigantzetan).⁵³

Lehenengoen artean 86 ematen dira (%79,6) hautsigabe, eta 22 (%20,4) hautsi, osagarriak erakutsiz aditzaren eta erlazio atzizki deklinatuaren ondoretik (eta beste 9

(49) Nolanahi, 1994ko corpus nagusiko datuak nahikoa iruditu ez, eta geroztik jarraitu dugu erlatiboetako buruzko datuak biltzen. Eskuarrean daukagu "Izenaren eskuin hedatzen diren erlatiboak euskaraz" lana (Hidalgo, 2000) azken ukituen zain, eta bertan zabaltzen dugu hemen aipatu baino egiten ez dugun zenbait puntu.

(50) Hauen itxurakoak: «*Bedeincatu dogun leguez maija jan aurrian, ...*» (Mogel, *Peru Abarca*, 113 or.); «*Ezar baginetza bata bertzearen gainean bekietan egin diren galtzeak urte bakhar batzuez, ...*» (Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 115 or.). Edo Satrustegiren elkarriketako: *Edo hil dela norbait, eta pozik daoen jendea utzi dizkion gauzengatik, ...* (S, 302). Ikus liteke halako adibide gehiago (corpuseko guztiak ere) Hidalgo (2000)n ere.

(51) Gure hiru adibideak, segidakoak: *Orduan, markua, gaur daon ban markua, ...* (KK); *Bainan, bori, egia esateko, daukagun desde luego gizartean, ez du ematen posible izango denik, ...* (ELB); *Guk ere berrian egiten genituen txintzarriekin erregetan ateratzeak eta, boiek aldatuak ziren aurretik.* (J.M. Satrustegi, *Euskadi Irratia*, 1993).

(52) Hauen itxurakoak: «*Bainan non da ontbasuna aski eremu duena, gisu labe handi bat berehala bero beroan enplegatzeke?*» (Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 114 or.); «*...: gizon batzuek aldare aitzin guzian lerro-lerro ezarriak zituzten behinere ikusiak ez nintuen balako berinazko punpulatto batzu, barnean ageri zutenak hari beltz mebe biburdikatu bat.*» (J. Etxepare, *Buruxkak*, 57 or.).

(53) Ez bada horregatik idatzizkoak bakarrik. Hala esateko segidako adibidea, *non* partikula bidezkoa, *Euskalkiz euskalki* sailean, Sarako hiztunak emana (25 or.): *... eta nik eakutsiko izkizuet leku batzu non e segur atxatuko duzen erbiak.* Ahozko beste sei adibideak, nolanahi, Websterren (1) eta Cerquanden bildumako (5) *non* edo *zein* partikula bidezko adibideak dira.

aditzez soilik osaturik, beste osagarririk gabe). Bigarrenen artean, aldiz, 16 (%80,0) ematen dira hautsi, eta 4 soilik (%20,0) hautsigabe (1 gainera aditzez soilik osaturik, osagarririk gabe).

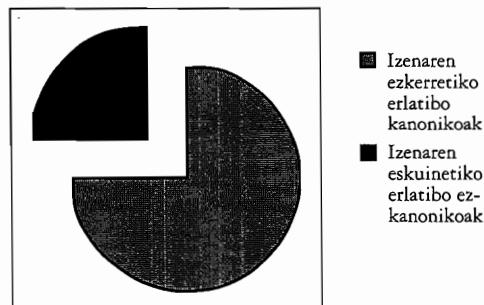
Gaur eguneko corpusean 6 esaldi aurkitu ditugu *-(e)n...* atzizki deklinatu bidez emanikoak, 6ak hautsigabeak, eta 1 *zeinismo* bidezkoa; hautsia, *EEgunkaria*-n.

3.3.3. Izenburu soil mugatugabe baten ondoretik emaniko erlatiboak

24 esaldi erlatibo aurkitu ditugu corpus nagusian izenburu soil mugatugabe baten ondoretik emanak (20 idazle klasikoen artean; 4 ahozko testigantzetan).⁵⁴ Hauetako 3 ematen dira hautsi (%13,6) eta 19 hautsigabe (%86,4); beste 2k aditza bakarrik dute osagai beste osagarririk gabe. Gaur eguneko corpusean ez da halako esaldirik.

3.3.4. Ondorioz, izenburuaren eskuinetik (ere) ematen diren erlatiboak batera

Sail bakarrean bildu ditugu, osorik izenaren ezkerretik ematen diren erlatibo kanonikoen aldean, aurreko hiru ataletako esaldi ez-kanonikoak, osorik edo atalen batean laguntzen duten izenburu haren eskuinetik (ere) ematen direnak:

	Kopur.	%
Esaldi kopuru aztertua:	746	100%
Erlatibo kanonikoak (iz. ezkerretik):	557	74,7
Erlatibo ez kanonikoak (iz. eskuinetik -ere-):	189	25,3
• Erlatibo hautsiak:	27	3,6
• Izenburu mugatuaren ondoretik:	138	18,5
• <i>-(e)n...</i> atzizki bidez:	117	15,7
• <i>Zeinismo</i> bidez:	21	2,8
• Izen soil mugatugabearen ondoretik:	24	3,2

Hala, corpus nagusian, erlatibo guztien laurdena inguru gertatuko litzateke ez-kanonikoa, osorik edo atalen baten laguntzen duten izenburu haren eskuinetik (ere) hedatzen direnak, eta datua kontuan hartuz da. Datuak sailez sail, segidakoak:

(54) Hauen itxurakoak: «Lengo egun baten berac buruz icasita, esaeuscun *ipuin chito eder abade batec imini ebana verba neurtu ta soñutubaz.*» (Mogel, *Peru Abarca*, 96 or.); «Ezpagueunca *chacur urrineti igarten deusana piztija asco jaquin, ta malmutz onen urebiltia, ta usaatuten ditubana billatu ta jarraitubaz, ...*» (Mogel, *Peru Abarca*, 110 or.)

	Id/kla	Axul.	Mog.	Agir.	Duv.	Etxe.	We/C	Eu/eu	Krisi	Es/leg	Eu/tz
Kopuruak:	263	71	41	54	37	60	32	47	114	268	22
Kanonik.:	68,4	69,0	53,7	83,3	75,7	60,0	59,4	72,3	66,7	86,2	77,3
Ez kanon.:	31,6	31,0	46,3	16,7	24,3	40,0	40,6	27,7	33,3	13,8	22,7
Hautsiak:	0,8	0	2,4	0	2,7	0	0	19,1	2,6	4,5	4,5
Iz/mug/on:	23,2	29,6	9,8	13,0	18,9	36,7	40,6	8,5	28,9	8,6	18,2
• -(e)n:	17,9	21,1	2,4	7,4	18,9	33,3	21,9	6,4	28,9	8,6	18,2
• zein.:	5,3	8,5	7,3	5,6	0	3,3	18,7	2,1	0	0	0
Iz/mgab/on:	7,6	1,4	34,1	3,7	2,7	3,3	0	0	1,8	0,7	0

Guztietan antzeman liteke joera bertsua. Guztietan dira nagusi osorik izenaren ezkerretik emaniko erlatiboak, baina guztietan dira sail kontuan hargarria osorik edo atalen batean izenaren eskuinetik (ere) emandako erlatiboak. Kontutan hartu beharreko aldagaien ugariak ez du interesezko egiten osagaikako azterketa horren corpus laburrean.⁵⁵

Gaur eguneko corpusean 211 esaldi erlatibotik 204 (%96,7) dira erabat izenaren ezkerretik emanikoak, eta 7 (%3,3) eskuinetikoak (izenburu mugatuaren ondoretikoak). Erredukzionismoa nabaria da erlatiboetan ere gaur eguneko prosan.

Mendibururen itzulpenetan 186 erlatibo aurkitu ditugu, zeinetako 9 izenburuaren ondoretik emanak (%4,8; 7 izenburu mugatuaren eta 2 izenburu soil mugatugabearen ondoretik emanak).

3.3.5. Izenburu independenterik gabeko erlatiboak

Azkenik izenburu independenterik gabeko erlatiboek egin nahi izan diegu behatu bat (355 esaldi corpus nagusian). Hauetako 2, bitxiki asko emanak *zein* eta *non* aurrepartikulen ondoretik ahozko testigantzen artean.⁵⁶ Beste 353 soilik atzizki bidezko arruntagoen artean 32 (%11,1) ematen dira hautsirik, eta 257 (%88,9) hautsigabe (beste 64 aditz soilez osatua da, beste osagarririk gabe). Datuek ez dute alde handirik erakusten sailez sail.⁵⁷ Gaur eguneko corpusean, berriz, 39 esalditik (3 aditz soilez osatuak), bakarra ematen da hautsia (%2,8).

Bibliografia aipatua

- Agirre, J.M., 1994. «Desoreka sintaktikoak». *Administrazioa euskaraz*, 6, IVAP, 1994, 16.
- Azkue, R.M., 1891. *Euskal-Izkindea. Gramática Eúskara*. Bilbao, 1891.
- Azurmendi, J., 1977, «Orixeren frasekera: ritmoa». In *Zer dugu Orixeren alde*, Jakin, 1977, 325-345 orr.
- Cambra, M.; R. Glez. de Viñaspre, 1997, "Administrazioko testu zaharrak". *Administrazioa Euskaraz*, 18, 1997-Urria, 5.
- Dartayet, J.P. (Darthayet), 1861, *Guide ou manuel de la conversation et du style épistolaire français-basque*. Bayonne-Biarritz, 1861 (2. arg. zuzendu eta gehitua, Baiona, 1876).

(55) Osagaikako azterketa hori ere erakutsiko dugu corpus zabalagoekin Hidalgo (2000)n.

(56) Biak Sarako hiztunarenak (*Euskalkiz euskalki*): *Baina, ale, denak ungi pasatzen die eta iluntzea dudelaik zoinak dituen uso geienak eta arek ostaturat yautsita urrupat paatzen du lagunei eta ola denak kontent etortzen dire.* (23 or.); *Non izaten dien lapinak eta hek elkarretatzen die lapinek, lapinak, eta enseiatzen die kasatzea erbiak.* (25or.)

(57) Osagaikako azterketa baterako, Hidalgo (2000).

- _____, 1867, *Le mécanisme de la construction du verbe basque en dialects du Labourd et des pays limitrophes*. Bayonne, 1867.
- Ensal, P.; Zubimendi J.R., 1993, «Joskera». In *Idazkera-liburua*, Eusko-Jaurilaritza, 1993, 133-235 orr.
- Eys van, W.J., 1879, *Grammaire comparée des dialectes basques*. Paris, 1879.
- Gèze, L., 1873, *Éléments de grammaire basque*. Bayonne, 1875; Hordago, Donostia, 1979.
- Hidalgo, V., 1991, *Altuberren azterketan*. (Lan argitaragabea, doktoretza tesian aurkeztua; ik. in.:<http://www.euskalnet.net/vhidalgo>).
- _____, 1993, *Hitzren ordena euskaraz. Euskal gramatikalarien testigantza: iritziak eta, praktika idatziak*. (Lan argitaragabea, doktoretza tesian aurkeztua; ik. in.:<http://www.euskalnet.net/vhidalgo>).
- _____, 1994a, «Euskal joskeraren mito kaltegarriak (I). Nola idatzi euskaraz modu arin, ulergarri eta aberats batean.» *Hizpide*, 35, 1996, 39-51.
- _____, 1994b, «Euskararen hitz ordena librea. Euskal joskeraren mito kaltegarriak (II)» *Hizpide*, 36, 1996, 21-27.
- _____, 1994c, «Aditza maiz euskaraz esaldi hasieran. Euskal joskeraren mito kaltegarriak (III)» *Hizpide* 37, 1996, 23-31.
- _____, 1994d, *Hitz ordenaren estatistikak euskaraz*. (Lan argitaragabea, doktoretza tesian aurkeztua; ik. in.:<http://www.euskalnet.net/vhidalgo>).
- _____, 1995, «Ohar estatistiko garrantzitsuak euskararen hitz ordenaren inguru. Euskara, SVO?». *FLV*, 70, 1995, 401-420.
- _____, 1996, «Hurbiltze bat euskal hitz ordenaren tradizioari». *FLV*, 71, 1996, 21-43.
- _____, 1998, «Baina, zer da euskal joskera?». *Administrazioa euskaraz*, 21, 1998, 18-9.
- _____, 1999a, «Axular euskal hitzen ordenaren historian». *Lapurdum IV*, Numéro Spécial 1, *Les lettres basques au temps d'Axular (1600-1650). Euskal literatura Axularren aroan. Actes du colloque de Bayonne (12-13 avril 1999)*, 1999, 143-170.
- _____, 1999b, «Hitzen ordena eta esaldiaren egitura informatiboa. Gogoeta historiko zenbaiten berri labur. Antzinatea». *FLV*, 1999, 82, 431-457.
- _____, 2000 prestatzen, «Izenaren eskuin (ere) hedatzen diren erlatiboak euskaraz» (ik. in.:<http://www.euskalnet.net/vhidalgo>).
- Intxauspe, E.T., 1856, «Notes grammaticales». Gehigarria, *Sen Mathiuren Ebanjelioa*-ri, I-XLVI. Euskaltzaindiak berrargitaratua 1991n, Bonaparteren lan guztien artean.
- _____, 1858, *Le verbe basque*. Bayonne, 1858; Hordago, Donostia, 1979.
- IVAP/HAEE, 1994, «Syntaxia informazioaren zerbitzura». In *Hizkera argiaren bidetik*, IVAP, Eusko Jaurilaritza, 1994, 53-4. (Baita ere, geroago in *Argi idazteko bideak*, IVAP, 48-9.
- Kaltzakorta, M., 1997, «Norbaiten edo zerbaiten berri ematen». *Administrazioa euskaraz*, IVAP, 15, 1997, 16.
- _____, 1997, «Definizioak ematen». *Administrazioa euskaraz*, IVAP, 16, 1997, 9.
- Mitxelena, L., 1953, «Arnaut Oihenart». *BRVAP*, 1953, 445-463 orr. Bereziki, 459-462. (Baita ere in *MEIG V*, 35-57)
- _____, 1968, «Plan base o proyecto general sobre unificación. Euskera - Batasuna». *Euskerara*, XIII, 1968, 203-219. Bereziki, «Joskera» atala, 218-9 (Baita ere in *Mitxelenaren Euskal Idazlan Guztiak -MEIG-* VII, «Euskararen batasun bideak», 135-153)
- _____, 1977, «Euskal hizkera eta euskal neurkera». *Euskerara*, XXII, 1977, 721-733. Bereziki, «Ate osteko eraskin gisa» atala, 729-33 (Baita ere in *MEIG IV*, 91-105)
- _____, 1978, «Miscelánea filológica vasca I». *FLV*, 1978, 205-228 Bereziki, «Relato y orden de palabras» atala, 220-224 (Baita ere in *Palabras y textos*, EHU, 1987, 363-385)
- _____, 1979, «Miscelánea filológica vasca III». *FLV*, 1979, XI, 213-236. Bereziki, «Arratsaldea zen alakoa» atala, 226-230 (Baita ere, in *Palabras y textos*, EHU, 1987, 411-433)

- _____, 1981, «Galdegaia eta mintzagaia euskaraz». In *Euskal linguistika eta literatura: Bide berriak*. Univ. de Deusto, 1981, 57-81 orr. (MEIG VI, 137-167)
- Mokoroa, J. ("Ibar"), 1935, *Genio y Lengua*. Tolosa, 1935, Mokoroa Hnos.
- _____, 1967, «a) "Au da nere gorputza" (?); b) "Au, nere gorputza da" (?)». *Jaunaren Deya* 20, Lazkaoko Beneditarren Aldizkaria, 141-142.
- _____, 1979, in Irigoien, A., «Sebero Altube eta euskal hizkuntzaren pleguak», *Euskera*, 1980, 325-353 (J. Mokoroaren karta erantzuna, I. Eizmendi "Basarri"-ren, «Mi atalaya montañera», artikuluarri -*La Voz de España*, 1966-VIII-7-, C. Beovideren liburuaren kritikan euskal joskeraz; 340-3).
- Rijk, R.P.G. de, 1969, «Is basque an S.O.V. language?». *FLV*, 3, 1969, 319-351.
- Tellechea Idigoras, J.I., 1968, «Larramendi y Cardaveraz Censura y réplica inéditas sobre un libro de piedad». *ASJU*, 2, 1968, 5-31.
- Villasante, L., 1956, «Comunicación del P. Villasante sobre la réplica del Sr. Altube al Sr. Michelena acerca de sintaxis vasca. - Estudios de sintaxis vasca», *Euskera*, 1956, 14-18.
- _____, 1966, («Hitzaurrea»). In *Garoa* (Txomin Agirre), EFA (berrargitalpena), 3-16 orr.
- _____, 1970, «Sintaxis». In *Hacia la Lengua Literaria Común*. EFA, Serie Eleizalde (2. arg.), 89-93 orr.
- _____, 1974, «Euskara idatziaren joskera. Euskal idazle zaharren gaitzestea XX. mendean». *FLV*, 1974, 325-342 orr.
- _____, 1975, «Hitzaurre gisa». In *Erderismos* (S. Altube), Euskaltzaindia (berrargitalpena), V-XII orr.
- _____, 1976, *Sintaxis de la oración compuesta*. EFA. Serie Eleizalde. Bereziki, «Orden entre la oración principal y la subordinada», eta «Orden de colocación entre las subordinadas de un mismo período», 58-60 orr.
- _____, 1979, *Historia de la literatura vasca* (2. arg.). Aranzazu. (Autore desberdinen azalpenetan barreiatutako iruzkinak, bereziki Azkue, Altube eta XX mende honetako hegoaldekoen artean).
- _____, 1980, *Sintaxis de la oración simple*. EFA. Serie Eleizalde. Bereziki, «Ordenación de los elementos en la frase vasca» atala, 227-260 orr.
- _____, 1982, «Sarrera». In *Kredo edo sinbesten dut esplikatu* (Lapeyre). Euskaltzaindia (berrargitalpena), 5-27 orr.
- _____, 1988, «Hitzaurrea». In *Latsibi* (Azkue), Labayru (berrargitalpena), IX-XIV orr.
- _____, 1988, «Prosazko tradizio sendo bat osatu beharra». In *Euskararen auziaz*, EFA, Serie Eleizalde, 141-154 orr.
- _____, 1989, «Aita Ubillos-en "Christau doctriñ berri-ecarlea". Liburu honen berezitasun batzuez oharrak», *Euskera*, XXXIV, 1989, 517-531 orr.

I. Eranskina

Estatistikarako erabilitako corpusak

Segidan ematen ditugu erabilitako corpusen erreferentziak, hala nola, bakoitzaren zabalera esaldi kopurutan (Esaldi nagusiak —EN—; Mendeko esaldiak aditz jokatzuz —ME/jok—; Mendeko esaldiak aditz jokatugabez —ME/jgab—; eta erlatibo izenburudunak —ERL—), hala nola, bakoitzaren tamainaren proportzioa corpus osoarekiko.

• Corpus nagusia

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	4.681	100,0
ME/jok:	2.334	100,0
ME/jgab:	1.763	100,0
ERL:	746	100,0

I. Literatur/klas:

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	1.089	23,3
ME/jok:	796	34,1
ME/jgab:	665	37,7
ERL:	263	35,3

1. J.A. Mogel, *Peru Abarka*, 1802, Durango 1881 —faksimila, Durango, 1981—, *Diálogo tercero entre los mismos Maisu Juan y Peru* osoa (91-113 orr.; salbu 96-102 orriak bitarteko bertsoak).

	Kopuruak:	Corpusaren %
EN:	188	4,0
ME/jok:	124	5,3
ME/jgab:	129	7,3
ERL:	41	5,5

2. J.B. Agirre, *Eracusaldiac*, I, 1808, Tolosa, 1850 —faksimila, Hordago, 1978—, *Jesu-Cristoc bere elizari utzi ciozcan, Sacramentuen gañean Eracusaldiac* ataleko azkene-ko Amargarren eta Amaicagarren *Eracusaldiac* (80-98 orr.).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	265	5,7
ME/jok:	149	6,4
ME/jgab:	132	7,5
ERL:	54	7,2

3. J.P. Duvoisin, *Laborantzako liburua*, 1858, EEE, Klasikoak, 1986, XXV-XXX atalak (112-136 orr., salbu 120-124 orrien bitarteko *Urtbeko lanen* zerrendatze hutsak).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	253	5,4
ME/jok:	136	5,8
ME/jgab:	97	5,5
ERL:	37	5,0

4. J. Etxepare, *Buruxkak*, 1910, EEE, Klasikoak, 1992, bata bestearen segidako *Kattin*, *Igande arratsaldetan*, *Neskato gazteentzat*, *Sainduaren errangurak*, *Biritxiak* eta *Lilien usaina* artikulua (51-72 orr.).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	204	4,4
ME/jok:	191	8,2
ME/jgab:	183	10,4
ERL:	60	8,0

5. P. Axular, *Gero*, 1645, Jakin, Arantzazu, 1976, XXXI-XXXIV bitarteko kapituluak (385-409 orr.).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	179	3,8
ME/jok:	196	8,4
ME/jgab:	124	7,0
ERL:	71	9,5

II. Ahozko test.:

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	3.592	76,7
ME/jok:	1.538	65,9
ME/jgab:	1.098	62,3
ERL:	483	64,7

1. Herriko klas.:

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	729	15,6
ME/jok:	226	9,7
ME/jgab:	186	10,6
ERL:	32	4,3

- a. W. Webster, *Ipuinak-I*, EEE, Klasikoak, 1993, hasierako ipuinak erreskadan, *Tartarua*, *Arrosa*, *Axeria*, *Basa Jauna*, *Godeon*, *Apezak*, *Sugia eta biru alabak* eta *Alarguntsa* (1-27 orr.).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	343	7,3
ME/jok:	91	3,9
ME/jgab:	53	3,0
ERL:	7	0,9

- b. J.F. Cerquand, *Ipar Euskal Herriko legenda eta ipuinak*, I, Txertoa, 1985, hasierako ipuinak: *Gogozko otoitza*, *Orgazainak arroilan*, *Ihizko besia*, *Jinkoaren zorrak*, *Jinkoak dena ikusten du*, *Arotza*, *Sabel bat aski da*, *Espainia eta pakea*, *Ama Berginaren ogiak*, *Euskaldunen karitatea*, *Bohemienen bost sosak*, *Jinko eta zazpi-izarrak*, *Jinko eta ilargia*, *Zer da ezkontza*, *Urteak kondatzen*, *Prisatzalea*, *Oilo pareta*, *Senar-emazteak*, *Itsasuko Pesta*, *Itsasuko kontseilaria*, *Astrologoak eta Espainia*, *Axeriaren maltzurkeriak* eta *Otsoren malurrak* (14-37 orr.).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	386	8,2
ME/jok:	135	5,8
ME/jgab:	133	7,5
ERL:	25	3,4

2. Ahozkoa gaur egun:

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	2.863	61,2
ME/jok:	1.312	56,2
ME/jgab:	912	51,7
ERL:	451	60,5

- a. R.M. Pagola, *Euskalkiz euskalki*, Euskara Zerbitzua, Eusko Jaurlaritzza, 1984, oso-rik, euskalki desberdinetako zuzeneko hiztunen mintzoak (lapurtera, Sarakoa; zuberera, Junes Casenaveren mintzoa uste dugu; goi-nafarrera, Iturengoa; baxe-nafarrera, Baigorrikoa, eta Heletakoa; bizkaiera, Lezamakoa, Mundakakoa, eta Gorozikakoa; gipuzkera, Astigarragakoa, eta Azpeitikoa).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	739	15,8
ME/jok:	176	7,5
ME/jgab:	208	11,8
ERL:	47	6,3

- b. *Ados?*, 1992-X-5, *Krisia ala bondamendia?*, ETB, M. Iriarte, osoa.¹ Hiztunak (parte hartze ordenan):² Jabier Retegi (Eusko Jaurlaritzako Industria Sailburu-ordea), Eneko Irigarai (enpresaria, Gipuzkoako Ganbarako ordezkaria), Juan Migel Mendoza (sindikalista, ELA), J.A. Sanchez (sindikalista, CCOO), Manu Agirre (Eusko Jaurlaritzako Merkataritza Sailekoa), Jose Ramon Goikoetxea (kazetaria, Egin), Jose Luis Muguruza (Aiara bailarako ordezkaria), Juan Mari Juaristi (EAJ-ren ordezkaria), J.C. Aldunzin (Pasaiako alkate-ordea), eta baita ere, Julen Guaresti, L.M. Saez Legarda, J.M. Kruzeta, Xabier Borda, Batis Maiz eta J.A. Eizagirre jaunak.³

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	712	15,2
ME/jok:	300	12,9
ME/jgab:	190	10,8
ERL:	114	15,3

- c. *Ados?*, 1993-II-22, eta 1993-III-1, *Eskola legea. Arazoak amaitu?*, I eta II, ETB, M. Iriarte.⁴ Hiztunak:⁵ Fermin Barcelo (Hezkuntza Sailaren ordezkaria), Markos

(1) Transkripzio fidela Zarauzko Jon Odriozolak egina, gure eskera. (2) Ez dugu gure azterketan sartu aurkezle M. Iriarteren hizketa, berau, formatan ere, alde zuzenetik ondo erreflexiboki prestatua delakoan. (3) Bada tartean, uste dugu, euskaldun berriak, erdirik eta osoagorik. (4) Transkribaketa, gure eskera, Zegamako Iñake Aramendiak egina. Eskerrik asko, M. Iriarteri ere, eta programaren beste arduradunei, eskainitako laguntzagatik. (5) Berrito alde bat utzita M. Iriarte aurkezlearen saioa.

Amundarain (Ikastolen Federazioko ordezkaria; bakarrik lehen eguneko programan), Joxe Mari Zeberio (EAJren ordezkaria), Edurne Gumuzio (Eusko Alkartasuna), Jexux Mari Goñi (EHUko irakaslea, gurasoa), Antton Izagirre (Herri Batasuna), Xabier Gurrutxaga (Euskal Ezkerra), Joseba Iturbe (ELA), Adela Etxebarria (EILAS), Aurkene Astibia (LAB), Imanol Zubizarreta (Gurasoen Federakundea) eta Mirari Bereziartua (Ikastolen Federazioa; bakarrik bigarren eguneko programan).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	1.222	26,1
ME/jok:	784	33,6
ME/jgab:	477	27,1
ERL:	268	35,9

d. Bi euskaltzainen zuzeneko mintzoak:

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	190	4,1
ME/jok:	52	2,2
ME/jgab:	37	2,1
ERL:	22	2,9

1. J. M. Satrustegi, Arantxa Arzak,⁶ 1993ko Otsailak 18an, Euskadi Irratiko *Kuluxkan* programan eginiko elkarrizketa.⁷

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	153	3,3
ME/jok:	30	1,3
ME/jgab:	30	1,7
ERL:	21	2,8

2. J. Haritzelhar, Euskadi Irratia, J. Otamendik eta *Goizean Behin* programa, 1992, in *Eutsi 1 - Irakaslearen liburua*; Bilbo Zaharra, Bilbo, 1993 (165-7 orr.).

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	37	0,8
ME/jok:	22	0,9
ME/jgab:	7	0,4
ERL:	1	0,1

• Kontrasterako datuak:

I. Gaur eguneko euskara idatziaren testigantzak (hurrengo hiru ataletako proportzioak, corpus honi dagozkie):

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	727	100,0
ME/jok:	282	100,0
ME/jgab:	558	100,0
ERL:	211	100,0

(6) Eskerrik asko hemendik ere eskainitako laguntzarengatik. (7) Transkribatzaile fidela, berriro, Zegamako Iñake Aramendia, gure eskera.

1. A. Lertxundi, *Karla*, Erein, 1990, 7 eta 8. atalak (83-103 orr.):

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	201	27,6
ME/jok:	93	33,0
ME/jgab:	152	27,2
ERL:	76	36,0

2. *Euskaldunon Egunkaria*, 1994ko Urtarrilak 26ko alearen lehen lau orri osoak (barne, 2 eta 3. orrietako artikulu sinatuak):

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	211	29,0
ME/jok:	92	32,6
ME/jgab:	173	31,0
ERL:	73	34,6

3. *Landareak* eranskina, *Argia*, 1994ko Martxoak 27koa, 1476. alearen gehigarria, zeinen erredakzioan aipatzen diren, Mikel Lizarralde eta Pello Zubiria, soilik lehen erdia (2-17 orr.):

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	315	43,3
ME/jok:	97	34,4
ME/jgab:	233	41,8
ERL:	62	29,4

II. Mendibururen bi itzulpen (hurrengo hiru ataletako proportzioak, corpus honi dagozkio):

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	329	100,0
ME/jok:	225	100,0
ME/jgab:	285	100,0
ERL:	186	100,0

1. *Jesusen Bihotzaren Devocioa*, 1747, *Irugarren buru*-ko lehen bi atalak (222-247 orr.):

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	139	42,2
ME/jok:	129	57,3
ME/jgab:	157	55,1
ERL:	84	45,2

2. *Jesusen Amore-Nequeei dagozten cembait otoitz-gai*, 1760, *Amar-garren otoitz-gai*-ko lehen bi atalak osorik, eta hirugarreneko lehen hiru puntuak (89-101 orr.):

	Kopuruak:	Corpusaren %:
EN:	190	57,8
ME/jok:	96	42,7
ME/jgab:	128	44,9
ERL:	102	54,8

II. Eranskina

J.B. Agirrearen aztertu testua

Eracusalduac, I, 1850, Hordago, 1978 (80-98).

AMARGARREN ERACUSALDIA,

baña batayoco Sacramentuaren gañean bostgarrena.

ALABATUA &.¹

Aditu cenduan (1), Cristaua, azqueneco aldian, cer ondasunac dacartzian (2) batayoco Sacramentuac artzallearen animara. Aditu cenduan (3) gañera, nolaco prestaera escatzen duan (4), baldiñ artzallea gaitzaren, eta onaren ezagüeran sartua bada (5); baña gueyenac, edo alde-aldean guciac artzen due (6) Sacramentu au jayota (7) laster, eta prestaeratic ecin eguin cezaqueen (8) adiñean. Au onela izanic (9) ere, ez uste izan (10) nolana eman digula (11) Elizac Sacramentu au. Etzigun eman (12), eta ez dio (13) ifiori ere ematen, aguidugabe (14), leyalqui gordetzea (15) Jesu-Cristoren legue Santa, eta uztea (16) betico becatua, eta becatuaren bideac. Aurrac ecin aguidu cezaqueen (17) au berez, eta orregatic aurraren lecuan jartzen dira (18), Aita ta Ama pontecoac, eta aren icenean ematen due (19) itza, esan dana (20) eguiteco (21). Beartuac²gaude (22), Aita, ta Ama pontecoac gure ordeaz aguidu zuena (23) eguiteira (24), Trentoco Concilioac eracusten digun (25) bezala. Etzuen (26) alabaña ecere aguidu, nai, ta nai ez Ceruraco eguin bear dana (27) baicic. Orregatic gauza chit egoquia da (29)³ ongui beguiratzea (30), lenengo lecuan: cer guisatan artu guinduan (31) Eliz Ama Santac batayoco Sacramentura, eta cer aguidu guenduan (32). Urrena, nola eranzun diogun (33) egun andi artan aguiduari (34). Enzun (35), Cristaua, arreta andiarequin.

§ I.

Eliz Ama santac, batayoa norbaiti emateco (36), escatzen du (37) Aita, edo Ama pontecoa, edo biac. Au da (38) lenengo ceremonia. Certaco eguiten du (39) au Elizac? Eguiten du (40), benicbeñ, aurraren icenean izan dedin (41) norbait, batayoraco bear dana (42) aguintzen duana (43). Orregatic deitzen zate (44) batzuetan: *Sponsors*, eta esan nai du (45): *Aguintzen* (46), *edo itzac ematen duenac* (47). Escatzen du (47bis)⁴ gañera Elizac *Aita* edo *Ama pontecoa*, gurasoric gabe aurra gueratuco balizere (48), izan dezan (49) norc eracutsi (50) Ceruraco bidea. Asco da (51) berez Aita,

(1) Aditz bakoitzaren ondoren ematen dugu parentesi artean honen zenbakia, sailkapenean erabiliko den berbera. Zenbaiteran ematen dira zenbakiak aditzik gabe ere, pentsatuz hau ezabatua edo dagoela. (2) Kasuan ez diogu zenbakirik eman, *beartuac* osagarriarik gabeko aditz jokaturgabe honi, nahiz bai eman diogun antzeko aditz hainbati (goiko 7a kasu). Arazoa, ez da arazo (horregatik ez diogu zenbaki berririk eman), osagarriarik gabeko aditz jokaturgabeok azkenean kontuan hartu ez ditugulako gure azterketan. (3) Zenbatzean begibistan da 28. zenbakia ahaztu dugula. (4) Zenbakia errepikatu genuen lehen irakurketan eta ondoren eman genion *bis*-a.

edo Ama pontecoa, baña ipiñi ditezque (52) biac, ez ordea bi Aita (53), edo bi Ama. Aita ta Ama pontecoac bear lituquee (54) izan (55)⁵ guichienez, amalau urte Aitac, eta amabi amac, baña batzuetan ipintzen dira (56) adiñ au ez duenac (57) ere. Eta ongui litzaque (58) confirmatuac (59) egotea (60). Ez dira (61) Aita, ta Ama pontecotzat autu bear fedegabeac, excomiatuac (62), ezagüeran sartugabeac (63), dotrina-ric ez daquienac (64), eta vicitza gaiztocoac; eracusle charrac dira (65) alabaña onelacoac Ceruraco videa eracusteco (66). Era berean ez dira autu bear (67) Erligioco Ordenaren batean vici diranac (68). Autu ote ditezque (69) Apaiz, Erligioco Ordenacoac ez diranac (70)? Ez du (71) au Ritualac debecatzen, baña debecatu zuan (72) S. Carlos Borromeoc, eta au bera eguin izan due (73) beste Obispo ascoc ere. Aita, eta Ama pontecoac aide eguiten dira (74), aurrarequin lenengo mallan, eta aurraren gurasoquin bigarren mallan.

Bigarren ceremonia: ecartzen da (75) aurra Elizaco ateetara, baña ez da (76) barruna sartzen, ayenatu (77) artean argandic etsaya. Aurrarequin datocenac (78) ecarri bear luquee (79) aguiria, esaten dala (80): *cer ordutz jayo dan* (81) *aurra, ura eman zayon* (82), *edo ez* (83): *non jayo ciran* (84), *eta vici diran* (85) *gurasoac: nola derizten* (86); *eta era berean* (87) *alde bietaco Aiton, eta Amonac*; baña asco dira (88) gai onetan zabarrac. Orregatic ez da (89) erri batzuetan iñor batayatzen bear dan (90) aguiria ecarri dediñ (91) artean.

Irugarren ceremonia: Artzen du (92) Aita edo Ama pontecoac (edo bestela Elizara ecarri duanac (93)) aurra buruaz escuico besoaren gañean, eta ipintzen zayo (94) icena. Legue zarrean, guizonezcoai beintzat, ipintzen citzaten (95) icena circuncisio-co marca ezartzean (96), eta au eguiten zan (97) jayotzatic zortzigarren egunean, baña Jesu-Cristoren leguean icena ipinzen da (98) batayoco egunean ceña ipintzea (99) gurasoai dagote (100), baña oen ordeiz ipiñi oi due (101) Aita, ta Ama pontecoac. Ez da ipiñi bear (102) Idolo, edo Jainco guezurrezcoen icenic. Ezta (103) berez gaizqui dan (104) gauza legue zarreco Santuen icena ipintzea (105), eguin dezagun (106) contu: *Abraham, Isaac, Jacob, David*; baña obe da (107) legue berrico Santuren batena ipintzea (108), eta ala aguindua (109) dago (110) emengo legueetan. Heregeac, gure legueco Santuac ez onratzeagatic (111), legue zarrecoenac artzen ditue (112), eta guri dagoquigu (113) gure Santuac onratzea (114). Ez dira ipiñi bear (115) icen asco; ceren emendic etorri oi dan (116) cembait aldiz, libruan era batera ezarriac (117) egotea (118) icenac, eta ez ala deitzea (119) echean. Guero hidalguiac ongui eguiteco (120) datoz (121) milla neque.

Laugarren ceremonia: Batayatzalleac galdetzen dio (122) batayoa artzeco (123) dagoanari (124): *Urliá, cer escatzen diozu* (125) *Jaincoaren Elizari?* Erantzuten du (126): *fedea*; baña ez nolana (127) fedea, baicic fede (127) bicia, edo esnatzen duana (128) Cristaua amatzeco (129) Jauna biotz gucitic, eta lagun urcoa gueren buruac bezala. Au eraguiten ez duan (130) fedea illa da (131). Orregatic berriz galdetzen dio (132) batayatzalleac: *Cer ematen du* (133) *fedea?* Eta erantzuten dio (134): *Betico vicitza*. Orduan dio (135) batayatzalleac: *betico vicitza iritsi nai badezu* (136), gorde itzazu (137) Mandamentuac.

(5) Kasuan *izan* aditza, aditz jokatuaren ondoretik emana, osagarriarik gabeko mendeko aditz jokatu-gabe gisa zenbatu dugu.

Bostgarren ceremonia: aguintzen zayo (138) etsayari, aldeguin dezala (139) aurragandic, eta utzi dezala (140) toqui ura Espiritu Santuarentzat: eta iru bider asnasa ematen du (141) aurraganontz. Au eguin zuan (142) Jesu-Cristoc, eman cienean (143) Apostoluai, becatuac barcatzeco (144) escua. *Arrezazue* (145) *Espiritu Santua*, esan cien (146), asnasa ematen zuala (147) aetarontz: eta dirudi (148), Jesusec orduan eguin zuanetic (149) artu duala (150) Elizac ceremonia au, adirazteco (151), aurraren animara jachico dala (152) Espiritu Santua.

Seigarren ceremonia: ascotan eguiten du (153) batayatzalleac gurutzearen siñalea aurraren gañean, ayenatzeco (154) etsaya.

Zazpigarren ceremonia: bi aldiz batayatzalleac ipintzen diozca (155) escuac aurrari buruaren gañean, baña uquitugabe (156), eta da (157) Espiritu Santuari deitzea (158) bezala, jachi dedin (159) aurraren biotzera, eta arguitu dezan (160), betico vici-zari dagozcan (161), gaucetan.

Zortzigarren ceremonia, gatz bedecatua (162) ipintzen zayo (163) auan, ¿Cer aditzera (164) eman nai ote du (165) ceremonia onec? S. Isidoroc dionez (166), aditzera (167) eman nai du (168), Cristauaren mihia, utziric (169) betico birauac, juramentuac, itz loyac, eta lagun urcoen contraco erausiac, guerutzen dala (170) consagratua (171) bezala, Jauna alabatzeco (172), ta bedecatzeco (173).

Bederatzigarren ceremonia: ematen dio (174) batayatzalleac aurrari estolaren erza, esaten diola (175): *Urlia, sar zaiite* (176) *Jaunaren echean, Jesu-Cristorequin parte izan dezazun* (177) *betico vicitzan*. Sartzen dan (178) demboran, esaten ditu (179) batayoa artzera (180) dijoanac (181) berez, edo bestez *Aita gurea, eta Credo*. Elizaren lenengo demboretatic gorde izanda (182) ardura andiarequin ceremonia au.

Amargarren ceremonia: pontera baño len guerutzen dira (183) batayatzallea, eta batayoa artu bear duana (184): berriro aguintzen zayo (185) etsayari, dijoala (186) ordu gaiztoan andic, ceren Jesu-Cristoc deitu dion (187) aur ari bere Elizara, izan dedin (188) Jainco viciaren, eta Espiritu Santuaren vici lecu. Cembat eta batayoaren alderago arquitzen dan (189) aurra, ambat amorru andiagorequin jarraituco dio (190) etsayac, eta Jaunac ez eragoztera (191), irintsico luque (192), leoi aserre batec bildotsa bezala (193); eta orregatic Jesu-Cristoren icenean aguintzen zayo (194), aldeguin dezala (195) andic.

Amaicagarren ceremonia. Istuarequin uquitzen dira (196) aurraren belarriac, eta sudurrac. Ceremonia au artu zuan (197) Elizac Apostoluetatic, eta oec (198), Jesu-Cristoc guizon gor, eta mutu batequin eguin zuan (199), mirari batetic. Eraman cioen (200) Jesusi guizon gaiso au: atera zuan (201) besteen artetic: sartu ciozcan (202) belarrietan beatzac, eta bere istuarequin uquitu cion (203) mihia. Jaso cituan (204) Cerurontz beguiac, eta esan zuan (205): *Epheta*, au da (206): *idiqui bitez* (207) *zure belarriac*. Onela sendatu zuan (208) Jesusec guizon gor, eta mutu ura. Jesusec orduan eguin zuana (209) guizon gor, eta mutuarequin, eguiten du (210) Elizac batayoa artu nai duanarequin (211). Gorra dago (212) au Jaunaren itza entzuteco (213), eta ez du (214) Jesusen legue ederraren usai gozoa aditzen, eta uquitzen du (215) istuarequin belarrietan, eta sudurretan, eta esaten dio (216): *Epheta*. Certaco uste dezu (217)? Idiquiac (218) iduqui ditzan (219) belarriac, Jaunaren itza entzuteco (220), eta sudurrac Jesusen legue, eta mandamentuen usai gozoa aditzeco (221).

Amabigarren ceremonia: eramaten da (222) batayoa artu bear duana (223) pontera, eta eguiten zaizca (224) cembait galde, jaquiteco (225), prest ote dagoan (226) becatutic, eta becatuaren bideetatic betico aldequiteco (227). Esan diteque (228), batayoco egun andian Jaungoicoaren, eta guizonaren artean eguiten dala (229) igual bat, beti gogoan erabilli bear guenduqueana (230). Jaungoicoac aguintzen diozca (231) guizonari betico vicitza, eta ondasunac, eta Cristauac bere aldetic aguintzen du (232) orañ esatera (233) noana (234). Aditu (235) contuz, Cristaua. *Urlia* esaten dio (236) batayatzalleac: *urlia, gaurdanic betico uzten dituzu* (237) *Satanas, eta Satanasequin batean beraren lagun, eta languilleac, ceñac diran* (238) mundu galdua (239), edo munduan vici diran (240) gaiztoac, eta araguiaren gura charrac? *Abrenuntias Sathanae?* Esaten balio (241) bezala. Beguir (242) ondo, biotzic ote dezun (243) onetaraco: ezpadezu (244), ez dago (245) zuretzat batayoric. Batayoa artu nai duanac (246) eranzuten du (247): bai, betico uzten det (248) *Satanas, bere lagun, eta languillequin: Abrenuntio. Urlia*, esaten dio (249) berriz: *gaurdanic betico uzten dituzu* (250) *Satanasen lan, eta obra guciac nola diran* (251) becatua, eta becatuaren bideac *Et omnibus operibus ejus?* Ez edo bai (252).⁶ Eranzuten du (254): Bai, jauna, beti betico uzten ditut (255): *Abrenuntio. Urlia*, esaten dio (256) irugarren aldian: *gaurdanic betico uzten dituzu* (257) *Satanasen arrotasun, eta zoraqueric, dala* (258) jancian, janean, edanean, eta beste gastuetan, dala (259) atseguin, eta jolasetan? *Et omnibus pompis ejus?* Ez edo bai (260)? Bai, Jauna, dio (261), beti betico uzten ditut (262): *Abrenuntio*. Ecin gorde diteque (263) Jesu-Cristoren leguea, gauz oec eguiten eypadira (264): orregatic ez dio (265) Elizac batayoric eman nai, au gucia eguiteco (266) biotzic ez duanari (267). Eguiten du (268) onetan Elizac, Gedeonec Jaunaren aguintez gudari, edo soldadu beldurtiaquin eguin zuana (269). Bilduciran (270) oguei, ta amabi milla Israeltar, Gedeon Aguintari zuala (271), Madiantarren contra guerra eguiteco (272). Etsayac prest arquitzen ciran (273) pelearaco, eta esan cien (274) Gedeonec bere Israeltarri: ea, beldurtia dana (275), edo etsai oriec garaitzeco (275bis)⁷ biotzic ez duana (276), biurtu bedi (277) echera. Cembat, uste dezue (278), biurtu cirala (279)? Oguei, ta bi milla biurtu ciran (280). Elizac bada batayora dijoanari (281) beguien aurrean ipintzen diozca (282), garaitu bear dituan (283) etsayac, eta eypadu (284) onetaraco biotzic, ez dio emango (285) batayoa, eta bidalduco du (286) echera. *Qui formidolosus, et timidus est, revertatur* (judicum 7).

Amairugarren ceremonia: Ganzutzen da (287) batayoa artu nai duana (288) olioz bularrean, eta sorbaldan. Etsaya garaitzeco (289), ez da (290) asco itzez aguintzea (291), esaten dala (292): *Abrenuntio*, baicic peleatu bear da (293) gogotic, eta au aditzera (294) ematen du (295) ceremonia onec. Anciñaco demboran festetan irten oi ciran (296) gudariac elcarren contra peleatzera (297); quentzen cituen (298) soñeco guciac, izan etzezan (299) etsayac nondic eldu (300), eta ganzutzen ciran (301) olioz gorputz gucian, itsasteco (302) demboran irristatu cequion (303) etsayari atzaparra. Guisa onetan bada Elizac ganzutzen du (304) olioz batayoa artu nai duana (305), eta

(6) 253 zenbakia falta da, hasiera batean, bi zenbaki jaso zituelako esaldi honek, bat ez-ari legokiokeena, eta bestea *bai*-ari, gero bakarra utzi genuelarik. (7) Hasieran zenbatu gabe geratu zen delako aditza, horregatik *bis*-a.

aditzera (306) ematen dio (307), nola guda, edo pelean vici bearra dan (308) Demonioaren, munduaren, eta gura charren contra.

Amalagarren ceremonia: uzten du (309) batayatzalleac estola morea, eta ipintzen du (310) zuria: aditzera (311) ematen zayo (312) batayoa artzera (313) dijoanari (314), utzi bear duala (315) Adanen soñeco zarra, edo becatua, eta artu bear duala (316) graciaren apaindura ederra.

Amabostgarren ceremonia: galdetzen dio (317): *Urlia, sinisten dezu* (318) *Jaungoico Aita guciz Poderoso, Ceruaren, eta lurraren Criadoreagan?* Eranzuten du (319): *Sinisten det* (320). Galdetzen dio (321) berriz: *Sinisten dezu* (322): *aren Seme bacar Jesu-Cristo gure Jaunagan, ceña jayo* (323), *eta gurutzean il zan* (324)? Eranzuten du (325): *Sinisten det* (326). Galdetzen dio (327) irugarren aldian: *Sinisten dezu* (328) *Espiritu Santuagan, Eliza Santa, catolica, Santuen Comunioa, becatuen barcacioa, araguiaren piztutzea* (329), *eta vicitza beticoa?* Eranzuten du (330): *Bai sinisten det* (331). Iru bider galdetu cion (332) Jesusec S. Pedrori: *Pedro amatzen nazu* (333)? eta iru bider eranzun cion (334), *bayetz*: eta emendic artu zuan (335) Elizac, iru galde oec fedearen gañean eguiteco (336) bidea.

Amaseigarren ceremonia: fedearen aitormen, edo confesio au eguiñ⁸ ondoan, galdetzen dio (337) batayatzalleac: *Urlia*; ta oraiñ *artu nai dezu* (338) *batayoa?* *Vis baptizari?* Esaten balio (339) bezala: aditu dezu (340), nola peleatu bear dan (341) Demonioaren, munduaren, eta gura charren contra: *ezpadezu* (342) biotzic iru etsai oec garaitzeco (343), biur zaitezque (344) echera; *etzera* (345) alabaña gauza Jesu-Cristoren gudari, edo soldadu izateco (346). Baña baldin prest, eta alai bazaude (347), au gucia eguiteco (348), ona ni ere prest, zuri batayoa emateco (349). Artu nai dezu (350) bada bertatic Sacramentu au? *Vis baptizari?* Eranzuten du (351), bai, nai det (352). *Volo*. Orduan ematen zayo (353) Sacramentua.

Amazazpigarren ceremonia: emanic (354) era onetan batayoa, gantzutzen da (355) buruan crismarequin, edo olio, eta balsamoarequin. Aditzera (356) ematen du (357) ceremonia onec, Cristaua gueratu dala (358) Jesu-Cristori, bere zepari bezala, itsatsia (359). Aditzera (360) ematen du (361) gañera, batayatuaren anima gantzutu duala (362) Espiritu santuac bere doyaquin.

Emezortzigarren ceremonia: ipintzen (363), edo ematen zayo (364) janci, edo zapi zuri bat. Anciñaco demboran batayatuac (365) lenengo zortzi egunetan ibilli oi ciran (366) batayoan artu zuen (367) janciera zuriarequin: orregatic Pazcoatic urrengo igandeari deitzen zayo (367bis):⁹ *Dominica in albis*, esan nai du (368): *janciera zuria* uzten zan (369) igandea. Cer aditzera (370) ematen ote digu (371) ceremonia onec? Aditzera (372) ematen digu (373), benicbeñ, Espiritu Santuac animari batayoan ematen dion (374) soñeco ederra. Aditzera (375) ematen digu (376) urrena, soñeco eder au arreta andiarequin gorde bear dala (377).

Emeretzigarren ceremonia: ematen zayo (378) batayatuari (379) candela eracequi (380) bat. Cer aditzera (381) eman nai du (382) ceremonia onec? Aditzera (383) eman nai du (384), Ceruco erreñua irabazteco (385), ez dala (386) asco batayatu

(8) Orain jabetu gara ez dugunez mendeko aditz jokarugabe au kontuan hartu gure estatistikan.
(9) Errepublikatu genuen zenbakia, eta horretatik *bis*-a.

(387) izatea (388), ez eta gauza gaiztoric ez eguita (389) ere, baicic bacoitzac bere estadu, edo vicimoduan argui eguin bear duala (390) obra onaquin. Orregatic esan zuan (391) Jesu-Cristoc: Beude (392) zuen escuetan argui eracequiac (393): *sint ..... lucernæ ardentes in manibus vestris*.

Ecusten dezu (394), Cristaua, nola artu guinduan (395) Eliz Ama Santac batayoco Sacramentura, eta cer aguindu guenduan (396)? Jaungoicoa bere aldetic beartua (397), edo obligatua (398) gueratu zan (399), guri ematera (400) betico vicitza, eta betico atseguin-contentuac, leyalqui eguiten badegu (401) aguindu deguna (402); eta gu beartuac (403) gueratu guñan (404) eman guinduan (405) itzai eranzutera (406). Itz oec eman guinduan (407) Aingueruen, eta Elizaren aurrean, eta gure ice-nac letraz ezarri ciran (408) Elizaco liburuan. Ongui: eta nola eranzun diogu (410) egun andi artan aguinduari (411)? Au da (412) oraiñ ecusi bear deguna (413).

§ II.

Zuc, Cristaua batayoco egunean artu cenduan (414) auan gatz bedeciatua (415), eta zure mihia gueratu zan (416) consagratua (417) bezala Jauna alabatzeco (418): ordutanic utzi cinduan (419) betico birauac, juramentuac, itz loi-desonestoac, eta lagun urcoaren contraco erasiac. Nola eranzun diogu (420) orduan aguinduari (421)? Ea Cristaua, aguer ezazu (422) mihi ori. Ez da ezagun (423), artu cenduan (424), gatz bedeciatuaren (425) cutsuric batere: eta gucia dago (426) loitua (427), eta ciquindua (428).

Zuri batayoco egunean uquitu cizquitzen (429) belarriac, eta sudurrac istuarequin: belarriac, enzuteco (430) gogotic Jaincoaren itza, eta sudurrac aditzeco (431) Jesusen legue Santaren usai gozoa: eta ordutanic aguindu cenduan (432), icasico cenduala (433), Jesusen legue Santa, eta Ceruraco bidea ¿Nola eranzun diozu (434) eguinbide oni? Aspaldi da (435) iguesi zabiltzala (436) Jaunaren itzagandic, eta aditzen dezunean (437) ere, ez diozu (437) gustoric artzen. Sorra, eta gorra zaude (439) animari dagozcan (440) gaucetan: eta au da (441) marca guciz gaiztoa, edo Deabruarena.

Zuc batayoco egunean eman cenduan (442) itza, utzitzeco (443) Satanas, eta Saranasean languilleac, nola diran (444) lagun gaiztoac. Nola eranzun diozu (445) eguinbide oni? Ay! Zure atseguin guciac dira (446) lagun gaiztoquin gau ta egun, eta animac galeraztea (447) da (448) zure lan, eta eguiteco (449) gozoa. Zuc eman cenduan (450) itza, utzitzeco (451) becatua, eta becatuaren bideac. Nola eranzun diozu (452) eguin-bide oni? Ez dituzu utzi nai (453) oitura lizun-lotsagarri oriec: ez dituzu utzi nai,¹⁰ becuraco bidea zuretzat dacarten (454), eche, adisquiderasun, eta jolas oriec. Zuc eman cenduan (455) itza, utzitzeco (456) munduco arrotasunac, eta zoraqueriac, dala (457) jancian, janean, eta edanean, dala (458) gastuetan. Eta cer da (459) zuc eguin dezuna (460)?

Zuc egun andi artan, eta gucioc artu guenduan (461) graciaren soñeco ederra, eta au aditzera (462) eman cigun (463) janci, edo zapi zuriac. ¿Non da (464) apaindura

(10) Ezezko esaldi hau ere zenbatu gabe geratu zen, beste ondoriozik gabe, estatistiketatik kanpo geratzen baita.

ura? Atzenean agundu cenduan (465) cere estadu edo vicimoduan obra onaquin arguieguita (466). Nola eranzun diozu (467) eguin bide oni?

Nere, Cristaua, ongui beguira dezagun (468), cer agundu guenduan (469) bata-yoco egun andian, eta nola eranzun diogun (470) agunduari (471), eta arquituco degu (472) negar eguïteco (473) gai ugaria. Aditzen danean (474), erligioco ordenaren batean sartu zan (475), guizon, edo emacumeren bati guertatu zayola (476) beca-turen batean erortzea (477), miretzitzen da (478) mundua, eta asitzen da (479) ozca, eta aguinca erligioco ordenetan vici diranen (480) contra, ceren bati guertatu zayan (481) utseguite larriren bat, ¿cergatic ori (482)? Ceren vicimodu ura artu zuanean (483), utzi cituan (484) becatua, ta becatuaren bideac, eta eman zuan (485) itza vici-tzeco (486), autu zuan (487) vicimoduac escatzen duan (488) eran. Au bera agundu guenduan (489) zuc, eta nic: utzi guinduan (490) betico becatua, eta becatuaren bideac batayoco egunean: orduan emandaco (491) itzac obeto gordetzeco (492), bacoitzac aututzen du (493) beretzat egoquia deritzan (494) vicimodua, bata sartzen da (495) Erligioco ordenaren batean, bestea eguiten da (496) Apaiz: bata ezcontzen da (497), bestea gueratzen da (498) ezcongai, eta gucioc ematen degu (499) gueren vicimoduan becatutic aldeguiteco (500) itza, ¿Nola bada miretsitzen da (501) mun-dua, Erligioco ordenaren batecoari becaturen bat guertatzen bazayo (502), eta ecer-tan artzen ez ditu (503), beste vicimoduetacoac ugari eguiten dituen (504) becatuac? Cristaua, noizbait centzatu gaitecen (505); edoceñ estadu, edo vicimodu artu dezala (506) batec, gucioc gaude (507) beartuac (508) batayoan, eta vicimodua artzean (509) agunduari (510) erantzutera (511). Eguin dezagun (512) au leyalqui bacoitzac bere vicimoduan, eta onela emango digu (513) Jaunac agundu digun (514) betico vici-tza. Amen.

AMAICAGARREN ERACUSALDIA,

baña Confirmacioco Sacramentuaren gañean bacarra.

ALABATUA &.

Astiz, edo betaro itzeguin dizut (515), Cristaua, batayoco Sacramentuaren gañean. Aditu dezu (516), Sacramentu onen bidez barcatu cizula (517) Jaunac, becatu jatorrizco, edo originala, apaindu cinduala (518) graciaren soñeco ederrarequin, eta ezarri zuala (519) zure animan Jesu-Cristoren artaldeco marca. Arzai batec, erosten dituean (520) ardiren batzuec, ipintzen die (521) bereala bere marca, norenac diran (522) jaquin dedin (523): eta au bera eguin zuan (524) Jesu-Cristoc, zu bere artalde, edo Cristau fededunen artean artu cinduanean (525). Aditu dezu (526) gañera, nola batayoco egun andi artan eman cenduan (527) itza, ordutanic betico uzteco Demonia, eta lagun gaiztoac, becatua, eta becatuaren bideac, eta munduaren arrotasun, eta zoraqueric. Ecusten zuan (529) Jesus onac, prest arquitzen cirala (530), zure contra irteteco (531), iru etsai guciz guerrariac, trebeac, eta leyatuuac (532), eta zu indar guchicoa, eta berachoa ceundela (533) etsai oen contra peleatzeco (534), eta batez ere perill andiren batzuec inguratzen bacinduen (535). Ecusten zuan (536), gu guereñez gerala (537) naguiac oneraco, eta macurtuac (538) gaudela (539) gaitzerontz, eta

nequez arico guñala (540) gogoz, eta gustoz etsayen contraco peleetan. Orregatic ipiñi zuan (541) bigarren Sacramentu bat, Confirmacioa deritzana (542), eta au izango da (543) gaurco Eracusaldiaren gaya. Aurrena emango dizquitut (544), Cristaua, Sacramentu onen berriac. Urrena, ecusico degu (545), nola baliatu gueran (546) Sacramentu onezaz gure etsayac garaitzeco (547). Enzun (548) arretarequin.

§ I.

Confirmacioco Sacramentua Jesu-Cristoc bere Elizari utzi ciozcan (549), zazpietic bat da (550). Ala eracusten digüe (551) Florenciaco, eta Trentoco Concilioac. Ez da (552) batayoa beciñ bearra, edo premiazcoa, ¿baña norc eztacus (553), zabarqueri chit itsusia izango lizaqueala (554) Sacramentu au ez artzea (555) izanic (556) artaraco era?

Confirmacioco Sacramentua emateco (557) demboran, Obispo Jaunac ganzutzen dio (558) artzalleari copeta crismarequin, edo olio, ta balsamoarequin, ez nola nai, baicic gurutzearen siñalearequin, eta ipintzen diozcala (559) escuac buruaren gañean. *Crisma* da (560) balsamoarequin nastutaco (561) olioac, Obispo Jaunac Sacramentu au emateco (562) bedecatzen duana (563). Ala eracusten digu (563bis)¹¹ Florenciaco Concilioac. Olioac aditzera (564) ematen digu (565), Sacramentu onen bidez isurtzen dituala (566) Espiritu Santuac artzallearen animan bere doayac: eta balsamoac adirazten du (567), nola zabaldu bear degun (568) bacoitzac bere vicimodu, edo estaduan, obra onen usai gozoa, alaco eran, non esan ditequean (569), Jesu-Cristoren usai ona guerala (570), S. Pauloc cion (570bis)¹²eran: *Chiti bonus odor sumus* (2.ª *ad Corint. c. 2*). Eguiten zayo (571) Sacramentu onen artzalleari gurutzea copetan, ceren Sacramentu onen indarra Jesusec gurutzean igaro zuan (572) eriotzatic datorren (573). Ceren gañera Confirmacioco Sacramentuarequin eguiten dan (574) Cristaua Jesu-Cristoren gudari, edo soldadu, eta berequin bear duan (575) bere Erregueren, edo Jesu-Cristoren siñalea. Ceren atzenean copeta dan (576) lotsa, edo alquearen toquia, eta Jesu-Cristoren guerrariac ez du (577) lotsaric bear bere Erreguea onratzeco (578), eta beraren aguinteac gordetzeco (579), eta, ala bear baliz (580), beragatic vicitza emateco (581).

Sacramentu onen emallea da (582) Obispo Jauna. Alaere ascotan ematen due (583) Indietan eta chit urrutico toquietan Obispo ez diran (584) Apaizac, Aita Santuac onetaraco eman dien (585) escuarequin, baña eramaten due (586) Obispoac bedecatutaco (587) crisma. Obispo Jaunac, Sacramentu au ematean (588), esaten dituan (589) itzac dira (590) oec: *Nic marcatzen zaitut* (591) *gurutzearen siñalearequin, eta sendotzen zaitut* (592) *animaco osasuna dacarren* (592bis)¹³ *crismarequin Aitaren, eta Semearen, eta Espiritu Santuaren icenean*. Oec dira (592tri)¹⁴ Florenciaco Concilioac dacartzian (593) itzac.

(11) Zenbaki errepikatuak genituen berriro lehen irakurketan, eta horretatik *bis*-a. (12) Hasiera batean kontatu gabeko esaldia, eta ondoren *bis*-arekin zenbatua. (13) *Bis*-a eman genion zenbaki errepikatuari bigarren kontaktetan. (14) *Tri*-a eman genion lehen irakurketan bigarren aldiz errepikatutako zenbakiari.

Confirmacioco Sacramentuaren artzalle izan diteque (594) batayatua (595) dagoan (596) edoceñ guizon, eta emacume. *Batayatua* (597) dagoana (598) diot (599), ceren batayatua (600) ez dagoana (601) ez da (602) gai beste Sacramentuac artzeco (603). Anciñaco demboran Obispo Jaunac berac eman oi zuen (604) batayoco Sacramentua, eta dembora berean ematen cituen (605) Confirmacio, ta Comunioa ere, batayatzen zana (606) aur jayo-berria (607) izan (608) arren: eta oraiñ ere au bera eguiten da (609) Greciaco Elizetan, Aita Santu Benedicto amalaugarrenac dionez (610). Nayago luque (611) Elizac Confirmacioa artuco balue (612) Cristauac gaitzaren, eta onaren ezagüera duen (613) demboran; baña eman oi zate (614) ezagüereric ez duen (615) aurrari ere, ceren Obispo Jaunac eraric ez duen (616) erriz erri sarritan ibiltzeco (617). Sacramentu au artzen duana (618) ezagüeran sartua ezpada (620),¹⁵ ez da (621) onen aldetic prestaeraren bearric, baña bai (622) adiñean, edo ezagüeran sartua bada (623).¹⁶ Ara prestaera au eguiteco (624) egoquiatic diran (625), cembait gauza. Lenengoa, ongui lizaque (626) Sacramentu au artzea (627) barauric. Ala artzen zan (628) len; baña ez du (629) Elizac aguintez iñor beartzen onetara. Bigarrena, Sacramentu au artzera (630) joan bear da (631) aurpegui, ta soñeco garbiaquin, baña arroqueria gabe. Irugarrena, anima garbitu bear da (632) becatuen loyetic, Confirmacioa alabaña da (633) vicien Sacramentua, eta artzalleac egon bear du (634) graciaren vicitzarequin. Orregatic asco prestatzen dira (635) vicitza gucico confesioarequin, Espiritu Santuaren doayac ugari artzeco (636). Apostoluac, Jesus Cerura igo zanetic Espiritu Santuaren etorreraraño, egon ciran (638) prestaera eguiten (639) otoiz, edo oracioan, eta barautuaz (640).

Eta cer ondasunac ote dacartzi (641) Sacramentu onec? Benicbeñ artzallearen animan ipintzen du (642) Jesu-Cristoren gudari, edo guerrariaren siñalea. Erregueac bere guerrariac ipintzen dieza (643) beren siñalea dala (644) jancian, dala (645) chapelan. Eta au bera eguiten du (646) Jesu-Cristoc bere guerrariaquin Confirmacioco Sacramentuaren bidez, ipintzen die (647) animan bere soldaduen marca. Ala eracusten digüe (648) Elizaco Concilioac. Sacramentu onec ugaritzen dio (649) artzalleari animaco gracia, eta bere demboran ematen diozca (650) Ceruco indar, eta lagunzac, alaitasunarequin, eta sendo egoteco (651) Jesu-Cristoren fede Santan, eta gordetzeco (652) beraren legue Santa. Sacramentu onec gañera, edo onen bidez Espiritu Santuac isürtzen ditu (653) ugari artzallearen animan bere doayac. Elizaren lenengo demboretan jachitzen zan (654) Espiritu Santua Confirmacioa artzen zuenetara (655), gertatzen ciran (656) mirarietan norcnai ezagutzen zuan (657) eran; ecusten zan (658) alabaña, guizon jaquiñezac (659) ere, Sacramentu au artu (650bis)¹⁷ ondoan, aditzen cituala (651bis) izcunde guciatic, sendatzen (652bis) eriac, eta eguiten cituela (653bis) gauza miragarriatic. Ez da (654bis) oraiñ ecusten onelaco mirariric, Confirmacioa artu (655bis) arren; ceren oen premiariac ez dan (656bis); baña fedeco gauza da (657bis), Sacramentu onen bidez jachitzen dala (658bis) Espiritu Santua bere doayaquin Sacra-

(15) 619 zenbakia falta da, eta era berean jabetu gara orain *sartua* aditza zenbatua ez dugunez esaldi propio bezala, baizik eta *ezpada*-rekin batera. (16) Berriri kontatu dugu *sartua* aditza, *bada*-rekin batera, eta ez aditz jokaturgabe propio bezala. (17) 659 zenbakiaren ondoren, 650 zenbakia eman genuen berriri, 660ren ordeaz, eta berriri errepikatu genituen, lehen irakurketan, 650-659 bitarteko zenbaki guztiak, zeintzuei eman genien gero *bis-a*.

mentu au artzen duanaren (659bis) animara. Sacramentu au ematen duana (660) aide eguiten da (661) confirmatzen denarequin (662) lenengo mallan, eta onen gurasoaquin bigarrenen, eta au bera eguiten du (663) Aita, ta Ama Confirmacioraco ipintzen diranaquin. Sacramentu au ecin eman diteque (665), beñ baicic, len esana (666) dagoan (667) bezala.

Sacramentu oni dagozcan ceremoniac dira (669) oec. Lenengoa. Batayoraco ipintzen dira (670) Aita, ta Ama pontecoac; baña Confirmacioraco ez dira (671) berdiñac lecu gucietaco usanzac. Batzuetan ipintzen ditue (672) Aita, eta Ama, besteetan ez bata (673), eta ez bestea. Batzuetan Aita bacarric (674), besteetan guizonezcoarentzat guizona (675), eta emacumezcoentzat emacumea eta au da (676) ongui dirudian (677) gauza. Confirmacioraco ez dira ipiñi bear Aita, edo Amatzat batayatu (679), eta confirmatuac (680) ez daudenac (681). Ala aguintzen du (682) Elizac. Sacramentu au artu bear duana (683) aur chiquia bada (684), iduquitzen da (685) besoetan, eta acia bada (686), berac ipintzen du (687) oñ bata Aitaren, edo Amaren oñaren gañean.

Bigarren ceremonia: Sacramentu au artzen duanari (688), lecu batzuetan ipiñi oi zayo (689) icen berria, utzi dezan (690) guizon zarra bere icenarequin, eta eguin dezan (691) vicitza berri on bat; baña utzi da (692) ceremonia au.

Irugarren ceremonia: Sacramentu au emateco (693) asieran zabaltzen ditu (694) Obispo Jaunac bere escuac confirmacioa artzeco (695) daudenen (696) alderonz, eta erregutzen dio (697) Jaunari, jachi dediñ (698) oen biotzetara Espiritu Santua. Confirmacioa artzeco (699) daudenac (700) arretaz joan bear due (701) Elizara, ceremonia onen asieraraco; baña ascotan guertatzen da (702), ceremonia au eguiñ (703) ezquero, Elizara etortzea (704) ez guchi, eta besteac bezala artzea (705) Confirmacioa. Emendic (706) Obispo Jaunac cembait aldiz quezcas beteric (707) guertatzea (708), ceren erabaquia ez dagoan (709), asieraco ceremonia ura, Sacramentuac balio izateco (710), premiazcoa dan (711), edo ez (712).

Laugarren ceremonia: Confirmacioa artzen duanari (713) ematen dio (714) Obispo Jaunac masalleco bat, eta adirazten dio (715), nola eguin dan (716) Jesu-Cristoren gudari, eta beldur, edo lotsaric gabe gorde bear duala (717) Jesusen fede, eta legue Santa, eta garaitu bear dituala (718) etsayac: itz batean, prest egon bear duala (719) bere Jesusen onran edoceñ neque, ta gurutze igarotzeco (720).

Bostgarren ceremonia: toqui ascotan Confirmacioa artzen duenai (721) ipiñi oi zate (722) copetan cinta bat, isuri eztaquiten (723) crisma: eta cintarequin ibiltzen dira (724) batzuec zazpi egunez, besteac dembora guchiagoan (725). Cinta oec olioc uqitu baditu (726), erreta (727) autsac ponteco putzura botatzen dira (728): gorde nai badira (729) Elizaco gauzaren bateraco, garbitzen dira (730) ur, eta gatzarequin. Baña utzi dira (731), eta bide andiarequin, cintac. Ceren batzuec nolanai erabiltzen cituen (732); eta cinten orde, copetac garbitzen zaizte (733) confirmatzen diranai (734), onetaraco prest ipintzen dala (735) onciren bat urarequin.

Azquenean sacramentu au artu duenai (736) Obispo Jaunac ematen die (737) bendicioa. Nai luque (738) Elizac, confirmatu guciac bendicio au artzea (740), baña asco irteten dira (741) lenago Elizatic, dala (742) ceren eri dauden (743), edo dala (744) ceren aspertzen dituan (745) Elizaco egoerac, eta ez da (746) au ongui eguiña (747).

Ona, Cristaua, Confirmacioco Sacramentuari dagozcan (748) gaucen berriac. Orañ ecusi bear degu (749), nola baliatu gueran (750) Sacramentu onezaz.

§ II.

Confirmacioco Sacramentuaren bidez eguin guinduan (751) Jesu-Cristoc bere guerrari, edo soldadu: ornitu guinduan (752), gure etsayac garaitzeco (753), armaz, eta Espiritu Santuaren doayez. Doai oec alaitzen due (754) Cristaua Jesu-Cristoren etsai gucien contra peleatzeco (755) gogoz, eta gustoz, Apostoluaquin guertatu zan (756) eran. Apostoluac, Espiritu Santuaren doayac artu cituen (757) artean, gu beza-la ciran (758) beldurtiac, eta argalac, alaco eran, non ostegun Santu arratsean iguesi joan ciran (759), utziric (760) Jesus; baña nolaco guerrariac eguin ciran (761), Espiritu Santuac bere doayez bete cituanean (762)? Bereala asi zan (763) S. Pedro Jerusalenen Jesu-Cristoren legue Santa barreatzen (764), eta au bera eguin zuen (765) gañeraco Apostoluac ere mundu gucian. Alperric alcha ciran (766) munduco andi, eta jaquintsuac Apostoluen contra: alperric prestatu ciran (767), oec izutzeco (768), gurutzec, urcamendiac, labe goriac, eta oñace-mota guciac, etziran izutu (769) Apostoluac, eta garaitu cituen (770) etsai guciac, zabaltzen zuela (771) munduaren lau aldeetan Jesu-Cristoren leguea. Cer gueyago? Pocic, eta gustoz eman zuen (773) vicitza Jesu-Cristogatic. Orra, nola peleatu ditequean (775) guizonic argalena ere Espiritu Santuaren doayaquin, eta nola garaitu ditzaquean (776) demonioa, mundua, eta bere griña charrac.

Baña nola baliatu ote guera (777) gu, Espiritu Santuac Confirmacioco Sacramentuan eman cizquigun (778) doayaz? Ceñ gauza lotsagarria (779) gurequin guertatu dana (780)! Batzuec ez dira oroitu (781) ere, Espiritu Santuac eguin cien (782), ontarte, eta mesedeaz; besteac ez due (783) biotzic izan demonioari, eta munduari contra eguiteco (784); eta besteac jarraitu dieza (785) eren gura, eta griña charrai. Gauza lotsagarria da (786) guerrari, edo soldadu bat, armac utziric (787), etsayetara igarotzea (788) eta au bera guertatzen da (789) Cristauric gueyenaquin: uzten ditue (790) beren Erregue Jesus maitagarriaren armac, eta igarotzen dira (791) etsayen aldera ¿eta ez ote degu (792) ascoan zuc eta nic ere au eguin, nere Cristaua? Eta cer ote da (793) orañ guc eguin bear deguna (794)? Lenengo lecuan, lotsa gaitecen (795) Jaunaren aurrean, guerrari añ charrac izan gueralaco (796), eta confesio on baten bidez biur gaitezen (797) gure jaun, eta Erregue eguiazcoagana. Bigarrena umilqui esca deguiogun (798) Espiritu Santuari, bidal ditzala (799) gure animetara bere doayac, gogotic eguiteco (800) etsayen contra. Atzenean doai oequin arretaz, eta alaita-sunarequin jarraitu deguiogun (801) Ceruco bideari, onela iristeco (802) betico vicitza. Amen.

• **J.B. Agirrerren testuaren esaldi sailkapena**

(Parentesi artean esaldien zenbakiak; parentesien aurretik esaldi kopuruak)

I. ESALDI NAGUSIAK: 371.

1. Baiezko esaldi deklaratuak nagusiak, ADITZ JOKATUZ: 267.

1.1. ADITZA ESALDI AMAIERAN: 10.

- 1.1.1. Osagai bat: 4 (262, 331, 352, 497).
- 1.1.2. Bi osagai: 1 (255).
- 1.1.3. 3 osagai: 1 (100).
- 1.1.4. 4 osagai: 1 (131).
- 1.1.5. 5 (edo +) osagai: 3 (112, 550, 728).

1.2. ADITZAK ESALDI BARRENEAN: 183

1.2.1. GALDEGAIA ASKI NABARMEN ADITZAREN AURRETIK: 7.

- 1.2.1.2. Bi osagai: 0.
- 1.2.1.3. 3 osagai: 2 (163, 197).
- 1.2.1.4. 4 osagai: 1 (110).
- 1.2.1.5. 5 (edo +) osagai: 4 (146, 182, 604, 733).

1.2.2. GALDEGAIA ASKI NABARMEN ADITZAREN ONDORRETIK: 155.

- 1.2.2.1. **Entendimentuzko aditzak:** 14 (122, 132, 135, 185, 194, 247, 332, 334, 337, 391, 432, 545, 567, 749).
- 1.2.2.2. **Bestelakoak:** 141.
- 1.2.2.3. **Denak osagaika:** 155.
  - 1.2.2.3.2. Bi osagai: 4 (334, 496, 498, 628).
  - 1.2.2.3.3. 3 osagai: 17 (38, 44, 58, 73, 88, 412, 426, 441, 544, 563bis, 582, 591, 632, 634, 648, 672, 789).
  - 1.2.2.3.4. 4 osagai: 19 (56, 92, 113, 121, 196, 407, 463, 495, 551, 626, 633, 649, 669, 670, 676, 714, 749, 773, 785).
  - 1.2.2.3.5. 5 (edo +) osagai: 115 (6, 18, 19, 22, 29, 37, 51, 54, 74, 79, 95, 98, 101, 107, 122, 132, 135, 142, 153, 155, 168, 179, 185, 192, 194, 206, 210, 212, 231, 232, 247, 282, 296, 304, 307, 312, 332, 335, 337, 355, 357, 361, 367bis, 373, 376, 384, 391, 399, 404, 408, 414, 416, 419, 429, 432, 435, 442, 446, 450, 455, 461, 465, 493, 499, 507, 513, 515, 521, 524, 541, 543, 545, 558, 560, 565, 567, 583, 590, 592tri, 594, 599, 605, 609, 611, 631, 635, 638, 642, 643, 646, 650, 653, 654, 657bis, 661, 663, 685, 687, 689, 694, 701, 702, 722, 724, 730, 737, 741, 751, 754, 758, 763, 765, 766, 767, 786).

1.2.3. ZALANTZAZKOAK (galdegaia atze eta aurrean, aditza bera galdegai, ...): 21 (65, 141, 183, 190, 203, 208, 236, 248, 249, 256, 261, 273, 295, 344, 353, 366, 439, 448, 478, 489, 682).

- 1.3. **ADITZAK ESALDI HASIERAN (edo):** 72.
- 1.3.1. **ADITZ KONPOSATUAK:** 70.
- 1.3.1.1. **Entendimentuzko aditzak:** 27 (1, 3, 45, 47, 138, 205, 216, 228, 254, 274, 317, 319, 321, 325, 327, 330, 340, 351, 368, 394, 516, 526, 529, 536, 658, 697, 715).
- 1.3.1.2. **Bestelakoak:** 43.
- 1.3.1.3. **Denak osagaika:** 70.
- 1.3.1.3.1. **Osagai bar:** 8 (52, 72, 94, 126, 286, 293, 310, 692).
- 1.3.1.3.2. **Bi osagai:** 11 (134, 200, 201, 202, 204, 309, 363, 364, 378, 731, 791).
- 1.3.1.3.3. **3 osagai:** 5 (75, 215, 222, 472, 586).
- 1.3.1.3.4. **4 osagai:** 3 (647, 738, 790).
- 1.3.1.3.5. **5 (edo +) osagai:** 43 (1, 3, 40, 45, 47bis, 92, 138, 174, 205, 216, 224, 228, 254, 268, 270, 274, 287, 298, 301, 317, 319, 321, 325, 327, 330, 340, 351, 368, 394, 479, 490, 516, 526, 529, 536, 570, 592, 614, 658, 697, 715, 752, 770).
- 1.3.2. **ADITZ TRINKOAK:** 2.
- 1.3.2.1. **Entendimentuzko aditzak:** 1 (148).
- 1.3.2.2. **Bestelakoak:** 1
- 1.3.2.3.5. **5 (edo +) osagai:** 2 (148, 157).
- 1.4. **SOILIK ADITZ JOKATUAZ OSATUAK:** 2 (320, 326)
- 1.5. **SAIL BEREZIAK (BESTE SAILETAN KONTATU GABEAK):** 0.
- 1.5.1. *Egin* partikula indartzaileadun aditzez: 0.
- 1.5.2. *Ba-* aurritzidun aditz trinkoz: 0.
- 1.5.3. Etena erakutsiz galdegaia eta aditzaren artean: 0.
2. **Baiezko esaldi deklaratazile nagusiak, ADITZ JOKATUGABEZ:** 0.
3. **Baiezko esaldi nagusi ADITZ GABEAK:** behintzat 8 (127, 198, 409, 622, 674, 675, 706, 725).
4. **Ezezko esaldi nagusiak:** 38 (12, 13, 17, 26, 53, 61, 67, 71, 76, 89, 102, 103, 115, 127, 214, 245, 263, 265, 285, 290, 345, 423, 438, 453, 552, 577, 602, 621, 629, 654bis, 665, 671, 673, 678, 746, 769, 781, 783).
5. **Galderak:** 38 (39, 69, 125, 133, 165, 217, 237, 250, 252, 260, 257, 278, 318, 322, 328, 333, 338, 350, 371, 382, 410, 420, 434, 445, 452, 459, 464, 467, 482, 501, 503, 553, 641, 761, 772, 777, 792, 793).
6. **Aginterak (edo ordezeko subjuntiboak 1. pertsonetan):** 20 (10, 35, 106, 137, 145, 176, 207, 235, 242, 277, 392, 422, 468, 505, 512, 548, 795, 797, 798, 801).

II. MENDEKO ESALDIK (erlatiboak salbu): 322.**1. Atzizki (edo *bait-* aurrizki) bidez soilik, ADITZ JOKATUZ: 129.****1.1. Baiezko aditz jokatuaz: 122.****1.1.1. HAUTSIGABEAK, aditza esaldi amaieran: 32.**

1.1.1.1. Osagai bat: 11 (32, 82, 86, 166, 279, 396, 483, 522, 580, 686, 796).

1.1.1.2. Bi osagai: 12 (91, 136, 149, 271, 377, 523, 535, 570, 610, 623, 637, 726).

1.1.1.3. 3 osagai: 3 (48, 684, 762).

1.1.1.4. 4 osagai: 1 (502).

1.1.1.5. 5 (edo +) osagai: 5 (5, 241, 339, 525, 711).

1.1.2. HAUTSIK: 88.**1.1.2.1. Aditza esaldi barrenean: 54.**

1.1.2.1.2. Bi osagai: 9 (81, 84, 85, 147, 243, 401, 470, 539, 750).

1.1.2.1.3. 3 osagai: 6 (11, 33, 152, 177, 436, 469).

1.1.2.1.4. 4 osagai: 5 (303, 395, 506, 537, 716).

1.1.2.1.5. 5 (edo +) osagai: 34 (2, 4, 31, 41, 49, 150, 170, 219, 226, 229, 347, 358, 362, 390, 476, 517, 527, 530, 533, 540, 546, 554, 566, 568, 612, 651bis, 658bis, 708, 717, 719, 735, 775, 776, 799).

1.1.2.2. Aditza esaldi hasieran: 34.

1.1.2.2.1. Osagai bat: 8 (139, 195, 458, 644, 645, 653bis, 691, 718).

1.1.2.2.2. Bi osagai: 6 (140, 159, 259, 316, 518, 520).

1.1.2.2.3. 3 osagai: 8 (188, 315, 457, 559, 690, 698, 729, 742).

1.1.2.2.4. 4 osagai: 6 (143, 160, 258, 433, 744, 771).

1.1.2.2.5. 5 (edo +) osagai: 6 (80, 175, 186, 292, 474, 519).

1.1.3. Soilik aditz jokatuaz osatuak: 2 (244, 437).**1.2. Ezezko aditz jokatuaz: 7.**

1.2.1. Hautsigabeak, adizkia esaldi amaieran: 2 (264, 620).

1.2.2. Hautsiak, adizkia esaldi amaieratik kanpo: 5 (284, 299, 342, 386, 723).

2. Aurre-partikula (*nola, segun, nahiz, zelan, zeren, zenbat eta, non (da), zein (da) ...*) eta *-(e)n* atzizki (edo *bait-* partikula) bidez osatuak, ADITZ JOKATUZ: 22.**2.1. Hautsigabeak, aditza esaldi amaieran: 4 (573, 656bis, 732, 743).****2.2. Hautsiak: 18.**

2.2.1. Aditza esaldi barrenean: 13 (116, 187, 189, 308, 481, 484, 485, 574, 575, 576, 616, 709, 759).

2.2.2. Aditza esaldi hasieran: 5 (251, 341, 444, 569, 745).

2.3. Soilik aditzaz osatuak: 0.

3. ATZIZKI BIDEZ SOILIK OSATUAK, ADITZ JOKATUGABEZ: 166.

3.1. Hautsigabeak, aditza esaldi amaieran: 97.

- 3.1.1. Osagai bat: 54 (21, 60, 63, 99, 109, 117, 123, 144, 164, 172, 173, 180, 191, 233, 266, 275bis, 289, 294, 300, 313, 329, 343, 348, 388, 389, 411, 418, 421, 447, 473, 491, 500, 509, 511, 555, 561, 562, 587, 588, 603, 624, 630, 639, 650bis, 655bis, 666, 693, 695, 699, 703, 707, 747, 768, 787).
- 3.1.2. Bi osagai: 23 (9, 36, 66, 96, 114, 120, 213, 220, 297, 349, 385, 406, 477, 531, 534, 547, 557, 578, 579, 581, 710, 740, 753).
- 3.1.3. 3 osagai: 11 (105, 108, 111, 272, 336, 346, 608, 617, 636, 764, 784).
- 3.1.4. 4 osagai: 5 (221, 227, 359, 466, 492).
- 3.1.5. 5 (edo +) osagai: 5 (24, 720, 755, 788).

3.2. Hautsiak: 35.

3.2.1. Aditza esaldi barrenean: 19.

- 3.2.1.2. Bi osagai: 1 (627).
- 3.2.1.3. 3 osagai: 9 (15, 50, 119, 451, 651, 704, 705, 800, 802).
- 3.2.1.4. 4 osagai: 2 (118, 486).
- 3.2.1.5. 5 (edo +) osagai: 7 (30, 158, 291, 400, 443, 456, 528).

3.2.2. Aditza esaldi hasieran: 16.

- 3.2.2.1. Osagai bat: 3 (154, 652bis, 760).
- 3.2.2.2. Bi osagai: 4 (77, 354, 556, 652).
- 3.2.2.3. 3 osagai: 2 (430, 431).
- 3.2.2.4. 4 osagai: 2 (16, 151).
- 3.2.2.5. 5 (edo +) osagai: 5 (14, 55, 126, 169, 508).

3.3. Soilik aditz jokatu gabeak: behintzat 34 (7, 59, 156, 162, 167, 171, 218, 225, 239, 306, 311, 356, 360, 370, 372, 375, 381, 383, 397, 398, 403, 417, 427, 428, 462, 538, 564, 595, 597, 600, 640, 659, 679, 680, 727).

4. Aurre-partikulaz (*nabiz*, ...) eta aditz jokatu gabeak osatuak: 0.

5. Mendeko esaldi ADITZ GABEAK: behintzat 5 (83, 87, 193, 712, 779).

III. ERLATIBOZKO ESALDIAK ADITZ JOKATUZ:

1. Izen buruaren ezkerretik hasiak: 45.

- 1.1. Osorik ondoko izenburuaren aurretik: 45 (8, 25, 90, 104, 130, 161, 178, 199, 240, 283, 367, 369, 374, 405, 424, 440, 454, 475, 487, 488, 494, 504, 514, 549, 570bis, 572, 584, 585, 589, 592bis, 593, 596, 613, 615, 625, 656, 657, 667, 668, 677, 748, 756, 757, 778, 782).
- 1.2. Beste elementuren bat tartekatua aditza eta buruaren artean: 0.
- 1.3. Hautsiak: osagairen bat ere buru nominalaren ondoretik: 0.

2. Izenburu mugatuaren ondotik: 7.**2.1. Soilik atzizki bidez: 4.**

2.1.1. Hautsigabeak, aditza esaldi amaieran: 4 (43, 230, 542, 563).

2.1.2. Hautsiak: 0.

2.2. Aurre-partikula bidez: 3.

2.2.1. Hautsigabeak, aditza esaldi amaieran: 1 (324).

2.2.2. Hautsiak: 1.

2.2.2.1. Aditza esaldi amaieratik kanpo: 0.

2.2.2.2. Aditza esaldi hasieran: 1 (238).

2.2.3. Soilik aditzaz osatuak: 1 (323).

3. Izenburu soil mugatugabearen ondotik: 2.**3.1. Soilik atzizki bidez: 2.**

3.1.1. Hautsigabeak, aditza esaldi amaieran: 2 (70, 664).

3.1.2. Hautsiak: 0.

3.2. Aurre-partikula bidez: 0.**4. Nominalizatu hutsak (buru nominalik gabeak): 51.****4.1. Soilik atzizki bidez: 51.**

4.1.1. **Hautsigabeak**, aditza esaldi amaieran: 44 (23, 27, 42, 47, 57, 64, 68, 78, 93, 124, 181, 184, 211, 223, 234, 246, 267, 269, 275, 276, 281, 288, 305, 314, 413, 460, 480, 598, 601, 618, 655, 659bis, 660, 681, 683, 688, 696, 700, 713, 721, 734, 736, 780, 794).

4.1.2. Hautsiak: 2.

4.1.2.1. Aditza esaldi amaieratik kanpo: 1 (209).

4.1.2.2. Aditza esaldi hasieran: 1 (128).

4.1.3. Soilik aditzaz osatuak: 5 (20, 46, 402, 606, 662).

4.2. Aurre-partikula bidez: 0.